

Obsah

1. ÚVOD	3
2. TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1 Výtvarná výchova v mateřských školách a RVP PV	4
2.1.1 Jak pracovat s RVP PV ve výtvarné výchově.....	4
2.2 Výtvarné činnosti v mateřských školách	7
2.2.1 První pohled	7
2.2.2 Pohled artefietiky	12
3. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	15
3.1 O výzkumu.....	15
3.1.1 Cíle výzkumu	15
3.1.2 Charakteristika vzorku	15
3.1.3 Časový harmonogram výzkumu	16
3.1.4 Metody výzkumu	16
3.2 Analýza inspiračních zdrojů	18
3.2.1 Celkový přehled.....	18
3.2.2 Lupa	19
3.2.3 Komentář výsledků rešerše	25
3.2.4 Náměty.....	26
3.3 Výtvarné činnosti v praxi.....	27
3.3.1 MŠ Plzeň.....	28
3.3.2 MŠ Rybnice	32
3.3.3 MŠ Manětín	36
3.3.4 MŠ Plasy	40
3.3.5 MŠ Dolní Bělá	44
3.3.6 Náměty.....	48
3.4 Komparace	49

3.4.1 Mateřské školky	49
3.4.2 Mateřské školky a inspirační zdroje	51
3.4.3 Náměty	54
4. ZÁVĚRY	55
4.1 Závěry výzkumu	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	57
RESUMÉ	58
SUMMARY	58

1. ÚVOD

K výběru zadaného tématu této bakalářské práce mě vedl můj osobní zájem, týkající se rozmanitosti výtvarných činností a též přesvědčení, že jedním z hlavních úkolů mateřských škol, jako primárních institucí vzdělávání je vytvářet předškolním dětem vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté prostředí, v němž by se děti cítily dobře a bezpečně. Myslím si, že výtvarná tvorba navozuje pocit uvolnění v dnešním uspěchaném světě, dává možnost pozastavit se, zbavit se stresu a prožívat pocity štěstí. Tyto specifické činnosti umožňují rozvoj fantazie a tvořivosti, upevňují mezilidské vztahy, nenásilně pomáhají dětem v rozvoji socializace, v přejímání norem a požadavků lidské společnosti a též umožňují dětem projevit se radostně, bezprostředně, přirozeně k jejich věku. Jsem si jistá, že silné emotivní zážitky, které děti získávají při výtvarné tvorbě, to jak se při ní cítí a jak ji prožívají, má klíčový význam pro jejich další vývoj a pro rozvoj jejich osobnosti.

V teoretické části této práce jsem se mínila zaměřit na dva různé náhledy možností výtvarné výchovy a výtvarných činností pro děti předškolního věku, zejména na náměty a úkoly a na výtvarné formy a techniky.

V praktické části jsem se rozhodla pokusit se vybrat a zanalyzovat nejlépe využitelné inspirační zdroje a jejich nabídku poté objektivně porovnat se skutečným stavem výtvarné výchovy v mateřských školách, který jsem mínila zjistit zpracováním školní dokumentace a cílenými rozhovory s pedagožkami těchto škol.

Mým cílem bylo zjistit co nabízí současná metodická literatura učitelkám v mateřských školách ohledně realizace výtvarné výchovy v rovině námětů a jejich výtvarného uchopení. Jak si učitelé počínají v konkretizaci učiva výtvarné výchovy, jaký je skutečný stav výtvarných činností v mateřských školách v rovině, četnosti využití námětů, výtvarných forem a technik. Souběžně s tím mě také zajímaly materiální podmínky pro výtvarné činnosti v mateřských školách.

2. TEORETICKÁ ČÁST

V této části se věnuji výtvarné výchově a výtvarným činnostem v mateřské škole. Jejich vymezením v RVP PV a možnostmi jejich zpracování pomocí RVP PV. Dále se zabývám současnými pohledy na výtvarnou výchovu a výtvarné činnosti v mateřské škole.

2.1 Výtvarná výchova v mateřských školách a RVP PV

V této kapitole věnuji zvýšenou pozornost výtvarným činnostem v mateřských školách, kde je závazným východiskem jejich vymezení v Rámcovém vzdělávacím programu. Z názvu programu je patrné, že se nejedná o dokument, v němž by pedagogové našli jednoznačný plán a návod pro realizaci výtvarné výchovy. Rozhodně neuvádí, co a kdy máme s dětmi ve výtvarné výchově dělat, ale je opěrným bodem pro realizaci.

2.1.1 Jak pracovat s RVP PV ve výtvarné výchově

„Záměrem předškolního vzdělávání je rozvíjet každé dítě po stránce fyzické, psychické i sociální a vést je tak, aby na konci svého předškolního období bylo jedinečnou a relativně samostatnou osobností, schopnou (kompetentní, způsobilou) zvládat, pokud možno aktivně a s osobním uspokojením, takové nároky života, které jsou na ně běžně kladeny (zejména v prostředí jemu blízkém, tj. v prostředí rodiny a školy), a zároveň i ty, které ho v budoucnu nevyhnutelně očekávají.

Instituce poskytující předškolní vzdělávání, resp. jejich pedagogové, by proto měli sledovat při své práci tyto rámcové cíle (záměry):

- 1. rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání*
- 2. osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost*
- 3. získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí“ (RVP PV 2004: s. 11)*

Formulace těchto cílů udává směr způsobu vedení výtvarné výchovy, protože ta obsahuje všechny základní činnosti - komunikační, poznávací, hodnotově orientační i přetvářecí. Výtvarné činnosti mohou rozvíjet současně širokou oblast obecných i speciálních předpokladů lidských činností. Obdobně je tomu i s klíčovými kompetencemi a s obsahy vzdělávacích oblastí.

Vzdělávací oblasti RVP PV

V RVP PV je pět základních vzdělávacích oblastí a každá obsahuje dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy. Nechci zde vypisovat formulace z nichž je jasně patrná provázanost s výtvarnými činnostmi. Mínil bych poukázat na možnosti dedukování výtvarných aktivit v místech, kde není jejich jednoznačná formulace. Uvedu zde pro názornost pouze po jednom příkladu, ke každé oblasti z hlediska dílčích vzdělávacích cílů, možné práce s RVP PV.

Dítě a jeho tělo

Dílčí vzdělávací cíl: „rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka apod.), ovládnutí pohybového aparátu a tělesných funkcí“ (RVP PV 2004: s. 16)

Možnosti naplnění: 1. rozvíjení výtvarně technických dovedností za využití různých instrumentů a materiálů, společně s nácvikem bezpečného a šetrného zacházení s nimi,

2. rozvíjení zraku pomocí přímého pozorování uměleckých děl, tvarů, barev a odstínů různých materiálů, objektů či ploch,

3. rozvíjení hmatu současně s představivostí za využití rozmanitých výtvarných materiálů (HAZUKOVÁ 2011).

Dítě a psychika - Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíl: „rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (výslovnosti, vytváření pojmů, mluvního projevu, vyjadřování)“ (RVP PV 2004: s. 18)

Možnosti naplnění: 1. rozvíjení slovní zásoby pojmenováváním výtvarných prostředků, 2. popisem výtvarných děl jiných autorů (HAZUKOVÁ 2011), 3. aktivizace slovní zásoby hodnocením vlastní i jiné výtvarné práce, 4. rozvíjení vyjadřovacích prostředků a mluvy v celých větách popisem obrázkových příběhů, prohlížením knížek, 5. rozvíjení receptivních schopností a dovedností záměrným a soustředěným nasloucháním výkladu ostatních aj.

Dítě a psychika - Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie,

myšlenkové operace

Dílčí vzdělávací cíl: „osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkcích (abeceda, čísla)“ (RVP PV 2004: s. 20)

Možnosti naplnění: 1. Vyjádřením znaků výtvarnou formou, experimentováním s různými materiály, 2. konstruktivním tvořením znaků a zdobení, 3. pozorováním a porovnáváním, 4. tvorbou linií dle představ a fantazie a další.

Dítě a psychika - Sebepojetí, city a vůle

Dílčí vzdělávací cíl: „rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit“ (RVP PV 2004: s. 22)

Možnosti naplnění: 1. rozvíjením způsobů vyjadřování pocitů, prožitků a dojmů výtvarnou formou, 2. setkáváním s přírodními i uměleckými výtvarně estetickými podněty, 3. užíváním hlavních činností jako námětů pro výtvarnou tvorbu (HAZUKOVÁ 2011).

Dítě a ten druhý

Dílčí vzdělávací cíl: „posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)“ (RVP PV 2004: s. 24)

Možnosti naplnění: 1. rozvíjení ohleduplnosti při hodnocení výtvarných prací jiných dětí, 2. rozvíjení spolupráce, společnou výtvarnou činností ve dvojicích, střídavým půjčováním si instrumentů či materiálů, 3. rozvíjení vztahů výtvarnou tvorbou obrázků či přáníček pro členy rodiny, kamarády, nemocné kamarády a další.

Dítě a společnost

Dílčí vzdělávací cíl: „rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevit se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny“ (RVP PV 2004: s. 26)

Možnosti naplnění: 1. rozvíjení hodnotového žebříčku výtvarným zpracováním pravidel chování ve třídě, doma, v dopravních prostředcích, v kulturních i jiných centrech, 2. rozvíjení autonomie možností výběru výtvarných nástrojů či technik ke zpracování výtvarného úkolu (HAZUKOVÁ 2011), 3. rozvíjení spolupráce při společné tvorbě, přípravě výstav, dramatizaci, 4. přizpůsobování a zvládání změn tvorbou denních, týdenních režimů, kalendářů, oslav a jiných.

Dítě a svět

Dílčí vzdělávací cíl: „seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu“ (RVP PV 2004: s. 29)

Možnosti naplnění: 1. tvorbou map, orientačních bodů, symbolů nevhodného chování v přírodě, konstruktivistickou tvorbou parků, zahrad měst. 2. tvorbou předmětů, které nepatří do přírody, okolního prostředí, prohlížením místní fotodokumentace a další.

2.2 Výtvarné činnosti v mateřských školách

Velký krok ke konkretizaci učiva výtvarné výchovy musí učinit samotní učitelé v mateřských školách. Podstatnými dílčími tématy, která je třeba pro mapování výtvarných činností v MŠ teoreticky uchopit, jsou námět spolu s úkolem a výtvarná forma a technika. Věnuji jim tedy určitou pozornost hned na začátku textu. Uplatňuji zde dva pohledy, neboť se mi jeví pro záměr práce použitelné.

2.2.1 První pohled

První pohled reprezentují vybrané myšlenky z těchto textů: *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově 1* (HAZUKOVÁ 1994), *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově 2* (HAZUKOVÁ 1995), *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání* (HAZUKOVÁ 2011), *Didaktika výtvarné výchovy I* (HAZUKOVÁ, ŠAMŠULA 2005), *Řady a projekty ve výtvarné výchově* (ROESELOVÁ 1997), *Námět ve výtvarné výchově* (ROESELOVÁ 1995), *Techniky ve výtvarné výchově* (ROESELOVÁ 1996).

„Současná výtvarná výchova učí děti hledat, co říci o světě, v kterém žijí a nabízí jim možnosti, jak to vyjádřit. Motivací a hledáním myšlenek nebo potřebných vyjadřovacích prostředků je přivádí k aktivaci smyslového vnímání, estetického cítění i rozumového a citového hodnocení skutečnosti a jevů. Tato tvořivá aktivita jim umožňuje dospět k prohloubenému prožitku poznávání.“ (ROESELOVÁ 1995: s. 11)

Výtvarná výchova je svým pojetím i v mateřské škole chápána jako proces záměrného působení na dítě speciálními prostředky, které plní obecně vzdělávací i speciální funkce. (HAZUKOVÁ 2011: s. 33)

Specifika výtvarné výchovy

„Výtvarná výchova se uskutečňuje prostřednictvím výtvarných činností. Výtvarné činnosti jsou tedy zároveň součástí jejího obsahu i jejím prostředkem.“ (HAZUKOVÁ 2011: s. 33)

Výtvarné činnosti můžeme dělit více způsoby, z nichž nejčastěji je užíváno dělení z hlediska průběhu procesu výtvarné aktivity, na výtvarné vnímání, výtvarnou imaginaci a výtvarnou tvorbu. Výtvarné vnímání a imaginace jsou vnitřní činnosti, kdy u imaginace již dochází k přetvářecím momentům, výtvarná tvorba je pak brána jako vnější přetvářecí činnost. Tyto činnosti spolu těsně souvisí a třídění má smysl hlavně v kontextu se

zacházením v praxi. Ve školní praxi je prozatím za výtvarnou činnost považována především výtvarná tvorba, kterou můžeme také třídit, podle zpracování, vztahování se výsledného produktu k prostoru a času, na plošné, prostorové a časoprostorové. (HAZUKOVÁ, ŠAMŠULA 2005, HAZUKOVÁ 1995)

Podle Hazukové se úspěšné činnosti ve výtvarné výchově odvíjejí nikoli od učiva, ale od nápadu, ať již jde o nápad učitelky nebo dítěte. Nápad pak musí být promyšlen a rozčleněn do didaktické struktury. Učitelka tedy:

1. **hledá námět** vhodný pro výtvarné zpracování a motivující pro děti;
2. **formuluje výtvarný problém;**
3. **uvažuje o jeho smyslu** pro rozvoj žádoucích dispozic dítěte;
4. **hledá adekvátní prostředky** jeho realizace s ohledem na jeho dimenzi výtvarnou a současně na vývojové předpoklady konkrétních dětí a aktuální situaci.

Za kvalitní programy práce ve výtvarné výchově proto pokládáme ty, které vymezují výtvarné výchově smysluplný rámec, v němž je dostatečný manévrovací prostor. (HAZUKOVÁ 1994)

Realizačními prostředky výtvarné výchovy jsou, výtvarné činnosti a výtvarné vyjadřovací prostředky. Škála výtvarných činností je široká a v mateřské škole ji lze využít celou. Vedle výtvarné tvorby dětí sem patří i výtvarné vnímání, vnitřní představové a fantazijní činnosti a komunikace nejen výtvarným projevem, ale i její další formy (verbální, neverbální).

Výtvarnými vyjadřovacími prostředky rozumíme:

- ✓ prvky výtvarné řeči,
- ✓ vztahy mezi nimi,
- ✓ výtvarné symboly,
- ✓ procesy tvorby,
- ✓ materiálně technické prostředky: všechny instrumenty, materiály a techniky, kterých je možno ve výtvarné činnosti využít, tedy i takové, které fungují v jiných než výtvarných situacích.

V plánu výtvarných činností v MŠ by neměl být opomíjen žádný z uvedených druhů výtvarných činností. (HAZUKOVÁ 2011: s. 41)

Také Roeselová předkládá k zamyšlení důležitost dvou navzájem propojených složek procesu výtvarné výchovy. Výtvarně vzdělávací složku, která dítě učí poznávat vyjadřovací prostředky, zacházet s výtvarnými prvky a seznamuje jej s technikami, materiály a instrumenty a jejich vyjadřovacími možnostmi. Dále pak výtvarně výchovnou

složku, která vede k sebeuvědomování, reflexi a sebevyjádření. Významným prostředkem tohoto procesu se stává vztah k námětu a jeho podobám. (ROESELOVÁ 1995: s. 11)

Námět a výtvarný úkol

V. Roeselová poukazuje na možnosti hledání podob světa pomocí výtvarného námětu, který by tedy měl být volen směrem k oblastem umění, lidskému bytí, přírodě a vědě, kdy není nutné, aby si tyto pohledy děti uvědomovali, ale aby jim vnikly do podvědomí. V. (ROESELOVÁ 1995)

Podle H. Hazukové je námět důležitým prostředkem ke konkretizaci cílů výtvarné výchovy ve výtvarných úkolech a vychází z dětských prožitků, zkušeností, z jejich představ skutečnosti a fantazijních přeměnách. K přijetí námětu i výtvarného úkolu slouží motivace. Je důležité aby učitelka, ať již použije námětu motivačního nebo popisného jím vždy, dokázala děti zaujmout a vzbudit v nich zvědavost. Z námětu může být vytvořeno více výtvarných úkolů, které jsou spojeny tématem a mohou tak tvořit tematické celky. Je více než zřejmá celková propojenost volby témat, námětů, výtvarných úkolů i způsobů zpracování, využitím konkrétních materiálů a technik. (HAZUKOVÁ 2011)

Technikaření

Hazuková se vyjadřuje i k problematice „technikaření“. Technikařením rozumíme tendenci ve výtvarných činnostech, v mateřských školách, soustavně překvapovat děti novými a novými technikami.

Pokusy o modernizaci výtvarné výchovy v mateřské škole, založené pouze na nových (netradičních) instrumentech, materiálech a technikách, nemohou samy o sobě přinést zlepšení v pedagogické praxi. Nové techniky mohou být pro děti motivující, ale mají být v předškolním věku využívány jen tehdy, když pro to máme skutečně důvod. Proč komplikovat dětem řešení úkolu technikami, které jsou tak obtížné, že je bez pomoci učitelky nemohou zvládnout? Mnohem důležitější je výběr úkolu jako jednoho nebo více výtvarných problémů a jeho cílové zaměření k dispozičnímu rozvoji dětí. (HAZUKOVÁ 2011)

Je vždy důležité uvážit jaký rozsah rejstříku výtvarných technik by si mělo dítě osvojit, aby se tyto techniky staly platným nástrojem vyjadřování. (ROESELOVÁ 1995: s. 18)

Rizika nahodilosti a volnosti ve výtvarné výchově

H. Hazuková upozorňuje na problém nahodilosti volby výtvarných činností pro konkrétní pedagogické dílo výtvarné výchovy v mateřské škole. Výtvarně-výchovné působení je totiž často roztrženo do jednotlivých výtvarných činností, které vznikají spíše živelně než plánovitě a nemají proto zřetelnou vzájemnou souvislost, systém. Tyto činnosti však přesto učitelky i děti mnohdy nejen zaujmou, ale dokonce nadchnou. Je tedy nebo není zbytečné zdržovat se plánováním? Při analýze příčin disproporcí mezi vynaloženým úsilím učitelů a dosaženými výsledky figuruje na jednom z čelných míst nekonceptnost, nahodilost ve volbě úkolů, malé vědomí jejich smyslu a cílů, a to bez ohledu na stupeň a typ školy. (HAZUKOVÁ 2011)

Je nutné konstatovat, že radost a zájem dětí o výtvarné činnosti nejsou zanedbatelným předpokladem a výsledkem výchovného úsilí učitelky, ale nevyčerpávají celý očekávaný přínos výtvarné výchovy k rozvoji osobnosti dítěte. Výtvarné činnosti řazené nahodile v čase a místě jako sled navzájem izolovaných či málo propojených činností netvoří celistvý systém, který by umožňoval komplexní náhled na tuto výchovnou složku.

V důsledku toho výtvarná výchova takto volně koncipovaná:

- ✓ neumožňuje kontrolu, zda některá z významných oblastí výtvarně-výchovné práce nebyla opomenuta;
- ✓ nedává dětem ani jejich rodičům dostatečně jasné signály o tom, že je plnohodnotnou součástí výchovného působení, v některých jeho dimenzích dokonce nezastupitelná;
- ✓ ztěžuje učitelce (i rodičům) sledovat skutečný posun dětí ve smyslu výchovného záměru.

Zanedbatelná není ani stránka organizačního zajištění výtvarných činností, včetně materiálně-technického zajištění.

Vzhledem k věkovým zvláštěnostem dětí žijících v konkrétním čase a specifickým předpokladům jejich výtvarné tvorby a vnímání, potřebuje výtvarná výchova dlouhodobější program opřený o cíle, smysl každého jeho úkolu, činnosti, kroku, fáze atd. Jinými slovy - ani výtvarná výchova se neobejde bez smysluplného plánu výtvarných činností, které učitelka s dětmi realizuje, a bez účinných argumentů, které mohou být akceptovány odbornou i rodičovskou veřejností. (HAZUKOVÁ 2011)

Řady a projekty

K smysluplnému koncipování výtvarné výchovy napomáhá smysluplné uspořádání výtvarných úkolů. Plán práce ve výtvarné výchově, který by naplňoval všechny již uvedené požadavky, si musí každá učitelka vytvořit sama, sobě i dětem "na tělo".

Roeselová uvádí, že ve výtvarné výchově můžeme již nejméně tři desetiletí sledovat dva způsoby uspořádání výtvarných úkolů dětí:

- do metodických řad;
- do tematických řad.

Jednou ze "staronových" možností plánování činností jsou také výtvarné projekty. (ROESELOVÁ 1997)

Metodické řady

Podle Roeselové metodické řady vycházejí především ze způsobů technického provedení úkolů a prozkoumání výtvarných vyjadřovacích prostředků z hlediska jejich technických možností. Graduje v nich např. dovednost v zacházení s výtvarným instrumentem (tužkou, rudkou, štětcem), materiálem či technikou.

Prozkoumání může být spojeno v řadu více krátkých výtvarných úkolů, které přinášejí nejen zkušenosti z vlastních praktických výtvarných činností, ale také z vnímání výtvarných objektů. Tomuto zkoumání je možno podrobit také výtvarné vyjadřovací prostředky. (ROESELOVÁ 1997)

Tematické řady

Roeselová uvádí, že tyto řady bývají spojeny buď tímž námětem nebo tvoří širší tematický celek. Obdobně jako v metodické řadě prozkoumávají děti námět či téma v jeho různých podobách a souvislostech. Z metodických a zejména tematických řad mohou vzniknout časově a organizačně různě náročné výtvarné projekty. (ROESELOVÁ 1997)

Výtvarné projekty

V současné době jsou pokládány za koncepce vyučování a jsou dále rozpracovávány. Projekty nejsou cílem, ale prostředkem. Projekty ve výtvarné výchově jsou jednou z možností vytváření plánů činností, které umožňují rozvíjet celý komplex žádoucích dispozic dětí. Podstatou projektů je vytváření řad činností, propojených společnou myšlenkou, úkolem, řešeným problémem, který je zkoumán z různých hledisek a ve větším počtu různých činností. Projekt je řešen vždy ve skupině, v pracovním týmu. (HAZUKOVÁ 2011)

V. Roeselová hovoří o projektové výuce výtvarné výchovy a tvorbě zřetězených výtvarných celků, kdy východiskem jsou prožitky dětí, které mají vliv na výběr tématu projektu, z čehož plyne jeho otevřenost. Program činnosti není před prováděním projektu do všech podrobností pevně stanoven. Projekty vedou ke konkrétním výsledkům a v jejich průběhu se silně uplatňuje sociální učení. Utvářejí nejen poznatky, zkušenosti, dovednosti, ale také volní a mravní vlastnosti, charakter. V současnosti již existuje několik třídění projektů podle různých hledisek, např. podle účelu, navrhovatele, místa konání, času (rozsáhlosti) a počtu řešitelů. (ROESELOVÁ 1997: s. 34)

2.2.2 Pohled artefiletiky

V této části se zabývám pojetím výtvarných činností v artefiletice.

Artefiletika

„je reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí vzdělávání, které vychází z umění a expresivních kulturních projevů (výtvarných, dramatických, hudebních apod.) a směřuje k poznávání i sebepoznávání prostřednictvím reflektivního dialogu o zážitcích z expresivní tvorby nebo vnímání umění.“ (SLAVÍK 2012: čl. 121)

Artefiletika pod pojmem „umění“ nechápe jen umělecké projevy v galeriích, na jevištích nebo v koncertních síních, ale všechny obdobné tvořivé činnosti a jevy v běžném životě. Díky jejímu širokému záběru se tak intelektový rozvoj propojuje s rozvojem emocionálním a sociálním. Artefiletické pojetí vychází z výtvarné výchovy, uplatňuje specifický přístup k uměleckým aktivitám v obecném vzdělávání i ve výchově a je inspirováno arteterapií. S modernistickým (spontánně-tvořivým) pojetím výtvarné, resp. estetické výchovy má artefiletika společný zájem o rozvoj žákovské tvořivosti, ale liší se dvěma rysy. V oblasti metod klade důraz na reflektivitu a na vzdělávací rozměr výchovy uměním, aby na vlastní uměleckou tvorbu žáků navazovala reflexe a dialog mezi žáky jako zdroj nového poznání a v oblasti cílů klade důraz na poznávání umělecké kultury, reflexí vlastního uměleckého zážitku v dialogu mezi žáky. (SLAVÍK, WAWROSZ 2004)

„Artefiletické dílo je zvláštním typem pedagogického díla v oboru výchovy uměním, které se rozvíjí kolem umělecké situace aranžované vyučující/m na základě námětu zadaného jako učební a kulturní úloha, jejíž řešení má dvě hlavní etapy: (1) výrazovou hru a (2) reflektivní dialog. Výrazová hra umožňuje žákům s pomocí propů vstupovat do příslušných verzí fiktivního světa a tak poznávat umělecké koncepty na základě zážitků ze hry a

prostřednictvím jejich reflexe. Tímto způsobem se žáci učí rozumět rozmanitým verzím kulturních světů a v jejich kontextu i lépe rozumět sami sobě v různých typech lidských situací.“ (SLAVÍK, WAWROSZ 2004: s. 212.)

Fáze artefiletické výuky

Ledolamky

Ledolamky slouží k psychickému uvolnění a naladění pro výrazové aktivity. Jsou přechodovou zónou mezi běžným provozem a prostředím artefiletického díla. Zvláštním rysem ledolamek je to, že vedoucí hry se zpravidla sám účastní buď celého průběhu hry, nebo její části, jako řadový člen skupiny.

Výrazová hra

Výrazová hra společně s reflektivním dialogem tvoří hlavní část artefiletického díla. Její formy a metody víceméně odpovídají aktivitám v modernisticky pojaté výtvarné výchově, jsou však aranžovány tak, aby svým charakterem podněcovaly k následné reflexi a k dialogu. Typickým rysem artefiletické výrazové hry je její zaměřenost na soustředěné vnímání. Jednou z příznačných forem výrazové hry v artefiletice je tzv. **aktivní imaginace**, používaná též v arteterapii.

Reflexe

Reflexe ve třetí fázi artefiletického díla může probíhat jako tzv. **expresivní interpretace** nebo jako **reflektivní dialog**. Expresivní interpretace je umělecká parafráze výrazové hry, která ji předcházela. Žák např. dramatizuje své výtvarné dílo. V reflektivním dialogu si děti všímají různých stránek a souvislostí své tvorby a mezi sebou o nich diskutují. Jejich postřehy jsou východiskem pro další přemýšlení, protože vytvářejí spojovací článek mezi osobní zkušeností žáka a tím co jí může odpovídat v širších kulturních souvislostech. Příznačná pro artefiletiku – stejně jako pro arteterapii nebo tvořivou dramaturgii aj. – je forma, ve které probíhá reflektivní dialog. Žáci spolu s učitelem při něm sedí v kruhu, kterému se v inspiraci z psychoterapie říká „kruh bezpečí“. Typickým rysem kruhu bezpečí je to, že má vyvolávat zvýšenou pozornost ke všem výrazovým projevům.

Uzavírací aktivita

Uzavírací aktivity mají podobnou „přechodovou“ funkci jako ledolamky, ale v opačném směru. Mají účastníky zklidnit a připravit je k přechodu do dění mimo artefiletické dílo. (SLAVÍK 2012: čl. 121)

Námět

„Podnět nebo základ pro tvorbu či uvažování, který podmiňuje vnitřní organizaci (strukturu) díla, vysvětluje variabilitu všech jeho klíčových skladebných prvků a zakládá dílo jako určitý jednotný celek. V širším smyslu je námět výrazová konstrukce, která se stala, případně může stát věcným a motivačním východiskem pro vytvoření díla.“ (SLAVÍK, WAWROSZ 2004: s. 171)

Ve výchově uměním je tedy námět něco jako východisko pro vyjadřování, rozpracování a poznávání konceptů. Námět by neměl opomíjet prožitkové propracování námětu, to by mohlo vést k nedostatkům ve výrazové hře a též by neměl opomíjet intelektuální náhled na koncepty v námětu což může vést k nedostatkům v reflektivním dialogu, anebo jeho úplného chybění. (SLAVÍK, WAWROSZ 2004: s. 179)

Technika

„je postup zacílené činnosti, který se dá naučit a jehož znalost vede k výběru určitých nástrojů (čím to budu dělat), způsobu jejich použití (jak to budu dělat), procedurálních kvalit příslušné činnosti (jak začnu, jak budu postupovat, jak skončím) a k předjímání výsledné podoby (vzhledu), k němuž tato činnost povede (jak by měl vypadat výsledek).“ (SLAVÍK, WAWROSZ 2004: s. 192)

Technická stránka tvorby by měla vést k výběru určitých nástrojů, způsobu zpracování, postupu práce a k předjímání výsledného vzhledu díla. Techniku můžeme dělit na 1. Tradiční – techniky malby, kresby a grafiky, modelování, prostorového vytváření, kombinované techniky, 2. Oborové – viz utřídění uměleckých projevů v současné teorii výtvarného umění (příklady) a 3. z hlediska procesu aktivity a vzešlého produktu, k času a prostoru: plošné, prostorové, časoprostorové. *„Na způsoby výtvarného vyjádření a techniky nebo materiály výtvarné tvorby artefiletika pohlíží jako na prostředky, nikoliv na cíl své snahy. Vedle klasických prostředků kresby, malby a plastiky se uplatňuje akční tvorba, která dovoluje rozehrát různé polohy expresivního vyjadřování. Mnohdy žák opouští hranice výtvarné tvorby, zejména v přesahu k tvořivé dramatice nebo k netradičním hudebním projevům apod. Samozřejmou součástí artefiletiky je zájem o bezděčné výrazové projevy, jakými je třeba gestikulace a mimika. V centru pozornosti jsou také další osobní výrazové projevy např. při kosmetickém líčení nebo odívání.“* (SLAVÍK 2012: čl. 122)

3. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V této části mé práce se zabývám praktickou stránkou mého výzkumu. V první řadě popisuji záměr mého šetření, vytyčuji cíle, charakterizuji oblasti zkoumání a seznamuji s užitými metodami mé práce, včetně harmonogramu celého výzkumného šetření.

Dále pak analyzuji vybrané inspirační zdroje, vstupní rozhovory s pedagožkami zvolených mateřských škol, jejich dokumentaci a upřesňující rozhovory. Na základě takto získaných dat provedu celkovou komparaci.

3.1 O výzkumu

3.1.1 Cíle výzkumu

Záměrem tohoto výzkumu je:

1. analyzovat nabídku výtvarných činností (náměty a techniky), která je učitelkám nabízena v publikacích: *Tvořím, tvoříš, tvoříme.* (SLAVÍKOVÁ a kol. 2007), *Dívej se, tvoř a povídej! /artefiletika pro předškoláky a mladší školáky/* (SLAVÍKOVÁ, SLAVÍK, ELIÁŠOVÁ 2008) a *Výtvarné čarování /artefiletika pro předškoláky a mladší školáky/* (SLAVÍKOVÁ, HAZUKOVÁ, SLAVÍK 2003).

2. zmapovat a analyzovat výtvarné činnosti realizované v období šesti měsíců ve vybraných třídách vybraných mateřských škol, zaměřit se přitom na náměty a techniky výtvarné tvorby a seznámit se s vybaveností těchto mateřských škol, k naplňování cílů výtvarné výchovy pro děti předškolního věku,

3. ověřit zjištění z analýzy příslušných dokumentů zmíněných MŠ v rozhovorech s učitelkami a

4. výsledky všech zjištění porovnat.

3.1.2 Charakteristika vzorku

Výzkum jsem prováděla v pěti mateřských školách. Jedna mateřská škola se nachází v Plzni - městě, ostatní čtyři se nacházejí na Plzni – severu:

- ✓ Mateřská škola Rybnice
- ✓ Mateřská škola Plasy
- ✓ Mateřská škola Manětín
- ✓ Mateřská škola Dolní Bělá

- ✓ Mateřská škola Plzeň

S pomocí ředitelky těchto škol jsem vybrala z každé školy jednu třídu, kde se soustředily děti ve věku 3-5let.

- skupinu respondentů tvořilo 6 učitelky z pěti mateřských škol
- z školní dokumentace mi k analýze bylo zapůjčeno
  - 5 školních vzdělávacích plánů
  - 5 třídních vzdělávacích plánů
  - 5 různě zpracovaných integrovaných bloků, včetně kompletních záznamů témat, námětů a všech prováděných činností
- ze zapůjčené dokumentace jsem analyzovala časové rozpětí od počátku září do konce února.

3.1.3 Časový harmonogram výzkumu

- ✓ listopad 2014: sběr informací k dané problematice a studium odborné literatury
- ✓ prosinec 2014: stanovení pracovních hypotéz a příprava rozhovorů
- ✓ leden 2015: uskutečnění prvních rozhovorů a analýza zapůjčené dokumentace
- ✓ únor 2015: uskutečnění druhých rozhovorů a jejich zpracování
- ✓ březen 2015: analýza vybrané inspirativní literatury
- ✓ duben 2015: vyhodnocení rozhovorů, závěrečné analýzy a komparace
- ✓ květen 2015: zpracování získaných poznatků do podoby bakalářské práce
- ✓ červen 2015: zpracování získaných poznatků do podoby bakalářské práce

3.1.4 Metody výzkumu

V realizovaném výzkumu se prolínají metody kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Základem mého šetření se staly rozhovory s učitelkami „dotknutých“ mateřských škol, analýza tematických plánů a analýza textů inspiračních zdrojů. Na konci oddílu činím ještě zmínku o případových studiích. Výsledky šetření a analýzy z jednotlivých školek předkládám vždy za každou školku souhrnně. Je to celkem velké množství dat z jednoho zařízení. Proto každý tento souhrn vykazuje znaky případové studie.

Rozhovor

Rozhovor nebo také interview náleží ke specifickým metodám, používaným ve společenských vědách i v pedagogice. Je to metoda, která shromažďování dat zakládá na interpersonálním kontaktu a umožňuje tím zachytit nejen fakta, ale proniknout i do postojů

a motivů respondenta. Rozhovor umožňuje pružnost v kladení otázek, protože výzkumník může v průběhu rozhovoru přeformulovat otázku, usměrňovat další průběh rozhovoru a klást doplňující otázky, pro úplné objasnění probírané problematiky. Obsahem rozhovoru jsou tedy otázky a odpovědi. Otázky mohou být uzavřené, polouzavřené a otevřené a dle jejich výběru je pak rozhovor buď strukturovaný, polostrukturovaný nebo nestrukturovaný. (GAVORA 1996: s. 65)

Při svém výzkumu jsem připravila a absolvovala vždy dva rozhovory s každou učitelkou, jedné třídy, vybrané mateřské školy.

Analýza textů

Analýza dokumentů je standardní aktivitou jak v kvalitativním, tak v kvantitativním výzkumu. Dokumenty mohou být podrobeny analýze z různých hledisek. V dokumentech se projevují postoje, hodnoty a ideje. Jsou jimi knihy, novinové články, záznamy projevů funkcionářů, deníky, plakáty, obrazy. Výhodou dokumentů je rozmanitost a okolnost, že data nejsou vystavena působení zdrojů chyb nebo zkreslení, které vznikají při uskutečňování rozhovorů nebo pozorování, měření a testování. „*Analýza dokumentů je důležitá zvláště tehdy, když se jedná o časově vzdálené i historické události. Proces zpracování dokumentů má tyto fáze (Mayring 1990): 1. Začíná se definicí výzkumné otázky. 2. Definuje se to, co se bude považovat za dokument. Podle této definice se bude postupovat určitým způsobem při sběru dokumentů. Snažíme se vyhledat všechny relevantní dokumenty. 3. Provádí se pramenná kritika (externí a interní posouzení dokumentů). 4. Následuje interpretace dokumentů zaměřená na hledání odpovědi na položené otázky a vypracování zprávy.*“ (HENDL 2005: s. 132)

Při svém výzkumu užívám analýzu dokumentů jako podklad i doplnění k rozhovorům.

Případová studie

Případová studie je o detailním studiu jednoho nebo několika málo případů. Ve statistickém šetření můžeme shromažďovat relativně omezené množství dat od mnoha jedinců (nebo případů), v případové studii sbíráme velké množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. V této studii jde tedy o zachycení složitosti případu a popis vztahů v jejich celistvosti. *Předpokládá se, že důkladným prozkoumáním jednoho případu lépe porozumíme jiným podobným případům. Na konci studie se zkoumaný případ vřazuje do širších souvislostí. Může se srovnat s jinými případy, provádí se také posouzení validity výsledků.* (HENDL 2005: s. 104)

3.2 Analýza inspiračních zdrojů

Při studiu inspiračních zdrojů jsem dospěla k závěru, že nejvíce mohou oslovit učitelky mateřských škol tři texty: *Tvořím, tvoříš, tvoříme*. (SLAVÍKOVÁ a kol. 2007), *Dívej se, tvoř a povídej!* /*artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*/ (SLAVÍKOVÁ, SLAVÍK, ELIÁŠOVÁ 2008) a *Výtvarné čarování* /*artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*/. (SLAVÍKOVÁ, HAZUKOVÁ, SLAVÍK 2003) Jedná se o texty, v nichž autoři předkládají příklady výtvarných úkolů, které jsou teoreticky nahlédnuty. Tuto „nabídku“ výtvarných činností můžeme potom porovnávat s nabídkou výtvarných činností v konkrétních mateřských školách, a může být také východiskem k formulování ideálních podmínek pro výtvarnou výchovu dětí předškolního věku.

3.2.1 Celkový přehled

Každou publikaci jsem zpracovávala jiným způsobem, protože se tyto publikace od sebe liší jak způsobem zpracování, tak i pojetím a obsahem (viz. Příl. A). Náměty v těchto textech jsou voleny podle témat, které u *Výtvarného čarování* a *Tvořím, tvoříš, tvoříme* navíc vycházejí z bloků. Publikace *Výtvarné čarování* a *Dívej se, tvoř a povídej* jsou zaměřeny na výtvarné činnosti, materiály a techniky. Text *Tvořím, tvoříš, tvoříme* obsahuje činnosti, zaměřující se především na rozvoj tvořivosti. Z této publikace jsem tedy vybrala a použila pouze přesně specifikované činnosti výtvarného charakteru.

Tab. 1 – Celkový přehled četnosti výtvarných činností

Publikace	Bloky	Témata	Náměty	Komplexní výtvarné činnosti	Jednotlivé výtvarné činnosti
<i>Výtvarné čarování</i>	4	16	64	64	110
<i>Dívej se, tvoř a povídej</i>	-	20	75	75	96
<i>Tvořím, tvoříš, tvoříme</i>	7	108	108	247	271
Celkem	11	144	247	386	477

V teoretické části mé práce bylo zmíněno možné rozdělení výtvarných činností z hlediska průběhu procesu výtvarné aktivity, na výtvarné vnímání, výtvarnou imaginaci a výtvarnou tvorbu. Můžeme je také třídit, podle vztahování se výsledného produktu k prostoru a času, na plošné, prostorové a časoprostorové.

Tab. 2 - Sumarizace činností z hlediska procesu

Výtvarné činnosti	Výtvarné čarování		Dívej se, tvoř a povídej		Tvořím, tvoříš, tvoříme		Celkem	
	č	%	č	%	č	%	č	%
Vnímání	24	21,8	9	9,4	8	3	41	8,6
Imaginace	4	3,6	3	3,1	3	1,1	10	2,1
Tvorba	82	74,6	84	87,5	260	95,9	426	89,3

Komentář:

Z přehledu je patrné, že autoři nabízejí učitelům nejvíce činností produktivního charakteru. Toto tvrzení nelze ovšem paušalizovat, i když na základě rozboru to tak může vypadat. Zajedno neznáme detaily realizovaných činností a zadruhé každá produktivní činnost vyžaduje zapojení vnímání a imaginace – všechny uváděné činnosti jsou od sebe neoddelitelné.

Tab. 3 - Sumarizace tvorby z hlediska produktu

Výtvarná tvorba	Výtvarné čarování		Dívej se, tvoř a povídej		Tvořím, tvoříš, tvoříme		Celkem	
	č	%	č	%	č	%	č	%
V ploše	58	70,7	73	86,9	186	71,5	317	74,4
V prostoru	23	28,1	8	9,5	68	26,2	99	23,2
V časoprostoru	1	1,2	3	3,6	6	2,3	10	2,4

Komentář:

Z přehledu je patrné, že v nabídce dominují plošné způsoby tvorby (tři čtvrtiny), prostorové jsou zastoupeny necelou čtvrtinou a časoprostorové jsou na tom nejhůře. Přitom dětský rozvoj v období docházky do mateřské školy je z velké části založen na poznávání prostoru a na pohybových aktivitách.

3.2.2 Lupa

Předchozí přehledy nemusí být dostatečně vypovídající, proto jsem vypracovala detailnější přehled činností z vybraných textů. Nejprve jsem zpracovala přehled konkrétních výtvarných činností, které jsou zahrnuty pod kategorie *Výtvarná tvorba*, *Výtvarné vnímání* a *Výtvarná imaginace*. V dalších přehledech jsem se zaměřila na tradiční výtvarné činnosti v ploše - na malbu, kresbu a grafiku. Kresba a malba bývají nejrozšířenějšími způsoby tvorby ve školní výtvarné výchově a grafika oproti tomu nejvíce opomíjenou oblastí tvorby.

Tab. 4 – Upřesnění přehledu jednotlivých činností

Výtvarné činnosti	Výtvarné čarování		Dívej se, tvoř a povídej		Tvořím, tvoříš, tvoříme		Celkem	
	č	%	č	%	č	%	č	%
Výtvarná tvorba								
kresba	23	20,9	24	25	73	26,9	120	25,1
malba	17	15,5	18	18,8	29	10,7	64	13,4
grafika	3	2,7	-	-	8	3	11	2,3
plošná s papírem	5	4,5	9	9,4	44	16,2	58	12,2
objektová a prostorová s papírem	11	10	2	2,1	17	6,3	30	6,3
plošná z různého materiálu	10	9,1	22	22,9	32	11,8	64	13,4
objektová a prostorová z různého materiálu	1	0,9	1	1	18	6,6	20	4,2
prostorová z hlíny a jiných modelovacích hmot (reliéfy)	3	2,7			7	2,6	10	2,1
objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot	7	6,4	4	4,2	14	5,2	25	5,2
akční tvorba			1	1			1	0,2
happening	1	0,9			1	0,4	2	0,4
tvorba pohybem (živé sochy)			2	2,1	5	1,8	7	1,5
aranžování			1	1	6	2,2	7	1,5
výtvarná úprava hotových předmětů	1	0,9			6	2,2	7	1,5
Výtvarné vnímání a imaginace								
výstavy, galerie			3	3,1	4	1,5	7	1,5
prohlížení publikací výtvarného umění	26	23,6	6	6,3	4	1,5	36	7,5
tvorba při hudbě	2	1,8	3	3,1	3	1,1	8	1,7

Komentář:

Pro výtvarnou tvorbu, ve výše uvedených publikacích, je nejčastěji volena kresba. Následuje malba, tvorba z kombinací různého materiálu a tvorba s papírem. Nejméně často je volena grafika. Středně často jsou využity prostorové a objektové tvorby, z nichž nejčastěji je volena prostorová a objektová tvorba z modelovacích hmot, dále tvorba s papírem a tvorba z různého materiálu. Minimálně je užito způsobu aranžování a úpravy hotových předmětů. Nejméně často jsou z výtvarné tvorby popsány časoprostorové aktivity, zastoupeny tvorbou pohybem, happeningem a akční tvorbou a to i přesto že v předškolním věku je u dětí nejpřirozenější pohybová aktivita.

Pro výtvarné vnímání a imaginaci je nejvíce užito prohlížení publikací výtvarného umění. Méně je volena hudební imaginace a návštěvy výstav či galerií.

Malba

V publikaci *Tvořím, tvoříš, tvoříme* je popsáno 29 výtvarných činností malířské povahy. Ve 23 případech malby není specifikován použitý materiál barvy a proto v této tabulce, sumarizují pouze jasně specifikované údaje.

Tab. 5 – Materiály, instrumenty, techniky malby

	Výtvarné čarování	Dívej se, tvoř a povídej	Tvořím, tvoříš, tvoříme	Celkem	
	č	č	č	č	%
Materiály - barvy					
Krycí	14	14	5	33	80,5
Transparentní		1	1	2	4,9
<u>Tělové</u> (JOVI, d. líčidla)	1	1		2	4,9
suchý pastel	1	1		2	4,9
keramická hlína	1	1		2	4,9
<i>nespecifikované</i>			23		
Materiály - podklady					
čtvrtky A2-A5	11	10	19	40	62,5
náčrtkový papír A4-A6	2	2	1	5	7,8
balicí papír A1-A3	3	5	7	15	23,4
tělo	1	1		2	3,1
hotové předměty			2	2	3,1
Instrumenty					
štetce			26	26	40,6
- kulaté	4	11	nespecifikováno	15	23,4
- ploché	9	3	nespecifikováno	12	18,8
prsty	3	4	2	9	14,1
houbičky	1		1	2	3,1
Techniky					
roztírání štětci	11	14	23	48	75
roztírání prsty	2	4	1	7	11
tupování	1		1	2	3,1
rozfoukávání	2			2	3,1
zapouštění	1		4	5	7,8

Komentář:

Z analýzy výše uvedených publikací tedy vychází, že nejčastěji jsou pro malbu volené krycí barvy (nejsou uvedeny typy těchto barev), v malém měřítku jsou zastoupeny barvy transparentní (bretonové), tělové, suchý pastel a keramická hlína. Větší část podkladů zabírají čtvrtky a nejvyšší procento popsaných instrumentů jsou štetce různých velikostí, typů a kvalit. Minimálně je využito prstů a houbiček. Z technického zpracování malby jednoznačně vede roztírání štětci, dále je popsáno roztírání prsty a zapouštění. Je popsána technika rozfoukávání a tupování. Děti tak mají možnost prozkoumávání různých způsobů zpracování malby.

Kresba

V publikaci *Tvořím, tvoříš, tvoříme* je popsáno 73 kreseb. U 39 není specifikován materiál a podklady, proto v této tabulce sumarizují pouze jasně specifikované údaje.

Tab. 6 - Materiály, instrumenty, techniky kresby

	Výtvarné čarování	Dívej se, tvoř a povídej	Tvořím, tvoříš, tvoříme	Celkem	
				č	%
Materiály suché, mokré kresby - barvy					
tuha	1	1	1	3	3,7
tuše a inkousty	4		1	5	6,2
mastný pastel	2	10	8	20	24,7
suchý pastel	3	2	3	8	9,9
voskový pastel		2	8	10	12,3
fixové barvy	7	2	2	11	13,6
rudková barva		2	2	4	4,9
<i>nespecifikováno</i>			39		
Materiály kombinované kresby - barvy					
tuš + krycí barva	1			1	1,2
tuš + voskový pastel	1			1	1,2
tuš + bretonová barva	2		2	4	4,9
tuš + voskový pastel + bretonová barva	1	1	3	5	6,2
voskový pastel + bretonová barva		2	2	4	4,9
voskový p. + suchý p.		2		2	2,4
mastný p. + suchý p.			2	2	2,4
fix + voskový pastel	1			1	1,2
Materiály - podklady					
čtvrtky A2 - A5	10	13	16	39	48,1
náčrtkový p. A4 - A6	11	5	14	30	37
balicí papír A1 - A3	1	6	4	11	13,6
přírodní plochy	1			1	1,2
<i>nespecifikováno</i>			39		
Instrumenty					
tužky	1	1	1	3	3,7
fixy	8	2	2	12	14,8
rudky		2	2	4	4,9
špejle, dřívka	8	1	6	15	18,5
Techniky					
suchá	16	19	24	59	72,8
mokrá	1		1	2	2,5
<u>kombinovaná</u> (kolorovaná)	6	5	9	20	24,7
<i>nespecifikované</i>			39		

Komentář:

Nejvyšší frekvenci materiálů při suché kresbě zaujímají pastely, z nichž vede mastný pastel, nejspíše proto, že pastely jsou pro děti dobré k úchopu a jejich nakláněním mohou využít více možných způsobů zpracování, čímž děti poznávají rozmanitost kresebné stopy. Minimálně je popsána kombinace více druhů pastelů pro kolorovanou kresbu, přesto že tím mají děti možnost porovnání různých materiálů pastelu.

Tuše nebo inkousty jsou využívány pro suchou i mokrou techniku kresby, avšak nejvíce slouží v kombinaci s jinými typy transparentních barev, krycích barev a pastelů pro kolorovanou kresbu. Při kombinacích děti využívají více barev, instrumentů i technik, což vede k lepšímu poznávání způsobů kresby a k osvojování potřebných dovedností.

Vedoucími podklady jsou čtvrtky a náčrtkové papíry, občas je použito balicího papíru a minimálně přírodních ploch, přesto že různorodost podkladů dává možnost využít jejich specifické vlastnosti plochy.

Častými instrumenty jsou špejle nebo dřívka a fixy, méně je užito rudky a obyčejné tužky. Popsány jsou tři druhy technik, kde přední místo zaujímá suchá, hned po ní kolorovaná, která spadá do kombinovaných typů technik a nejmenší podíl má mokrá technika kresby.

Grafika

V publikaci *Dívej se, tvoř a povídej*, není uvedena žádná výtvarná činnost, která by obsahovala grafické zpracování a proto tato publikace není v této tabulce uvedena.

Tab. 7 - Materiály, instrumenty, techniky grafiky

Materiály grafiky	Výtvarné čarování	Tvořím, tvoříš, tvoříme	Celkem	
			počet	%
Materiály grafiky				
krycí barvy	3	6	9	81,8
přírodní plochy (frotáž)		2	2	18,2
Materiály - podklady				
čtvrtky	2	4	6	54,6
balicí papír		1	1	9
náčrtkový papír		2	2	18,2
hotové předměty	1	1	2	18,2
Instrumenty				
ruce(dlaně, prsty)		2	2	18,2
přírodní tiskátka	1	2	3	27,2
látka se vzorem	2		2	18,2
koupená razítka		1	1	9,1
rudka		1	1	9,1
tužka		2	2	18,2
Techniky				
kreslířský monotyp		1	1	9,1
tisk z přírodnin	1	2	3	27,2
tisk z frotáže		2	2	18,2
tisk z látek	2		2	18,2
tisk z rukou		2	2	18,2
tisk razítky		1	1	9,1

Komentář:

Z materiálů pro grafické zpracování je nejčetnější krycí barva a nejméně je početná přírodní plocha pro frotáž. Z instrumentů je více užito přírodních tiskátek, rukou, látek s nápadným vzorem a tužek, méně pak razítek a rudky. Z technik grafiky je nejčastěji užíváno tisku z plochy, kde přední místo zaujímají přírodniny a minimálně je využito kreslířského monotypu.

3.2.3 Komentář výsledků rešerše

V popsaných výtvarných činnostech jednoznačně dominuje výtvarná tvorba nad výtvarným vnímáním a imaginací. Je vidno, že se stále u výtvarných činností projevuje tendence tíhnout především k tvorbě. Ve výtvarné tvorbě, je nejvíce využito tvorby v ploše. Z této je nejčastěji volena kresba a nejméně často grafika, přestože ta dává dětem možnosti vizuálního ověřování povrchových vlastností různých materiálů. Středně často je použita prostorová a objektová tvorba. Je užito i způsobu aranžování a úpravy hotových předmětů což přináší výsledky ve formě estetických zážitků. Nejméně je popsána časoprostorová aktivita. Z této je zde využita tvorba pohybem, happening a akční tvorba.

Pro výtvarné vnímání a imaginaci je nejvíce, využito prohlížení publikací výtvarného umění. Nejméně je volena hudební imaginace a návštěvy výstav či galerií, přestože návštěvami různých kulturních akcí je u dětí rozvíjeno více specifik chování a vnímání, vedoucí k sebeurčení.

Ze specifikace malby vychází, že nejčastěji jsou pro malbu voleny krycí barvy, v malém měřítku jsou zastoupeny barvy transparentní, tělové, suchý pastel a keramická hlína. Z podkladů pro malbu zabírají větší část čtvrtky. Z popsaných instrumentů jsou nejvíce užívané štětce různých velikostí, typů a kvalit, ale je využito i prstů a houbiček. Děti mají možnost zkoumání dotykem. Z technického zpracování malby jednoznačně vede roztírání štětci, dále je popsáno roztírání prsty, zapouštění, rozfoukávání a tupování. Ze známých technik malby zde není využito kapání, stříkání a stékání.

Nejvyšší počet při suché kresbě zaujímají pastely, z nichž jednoznačně vede mastný pastel. Tuše nebo inkousty jsou využívány pro suchou i mokrou techniku kresby, avšak nejvíce slouží v kombinaci s jinými typy transparentních, krycích barev a pastelů pro kolorovanou kresbu. Nejméně často je použito barvy rudky a tuhy. Ze standardně užívaných materiálů není, v žádné z analyzovaných publikací, zmíněna kresba uhlem. Vedoucími podklady jsou čtvrtky, častými instrumenty jsou špejle nebo dřívka a fixy, méně je užito rudky a obyčejné tužky. Popsány jsou tři druhy technik, kde přední místo zaujímá typ suché kresby, pro svoji nenáročnost, středně často je užívaná kolorovaná kresba a nejméně kresba na mokrý povrch. Není užito jiného typu kombinované kresby.

Z materiálů pro grafické zpracování je nejčtenější krycí barva a z instrumentů je více užito přírodních tiskátek, rukou, látek s nápadným vzorem a tužek, méně pak razítek a rudky. Z technik grafiky je nejčastěji užíváno tisku z plochy, kde přední místo zaujímají přírodniny a minimálně je využito kreslířského monotypu.

3.2.4 Náměty

Vzhledem k tomu, že větší pozornost v práci věnuji výtvarným činnostem z hlediska zastoupení výtvarných technik (materiálů, nástrojů, postupů), nemohu kvůli rozsahu práce stejnou pozornost věnovat námětům. Náměty výtvarných činností ve zmiňovaných publikacích jsem se pokusila dostat alespoň do vztahu k vzdělávacím oblastem. Vypracovala jsem přehlednou tabulku, v níž zařazuji náměty do vzdělávacích oblastí, které vychází ze členění RVP PV. Výčty jsou orientačního rázu, protože některé náměty a způsob jejich zpracování zasahuje do více oblastí současně.

Tab. 8 - Náměty v inspirativních textech

publikace	vzdělávací oblasti	četnost námětů	celkem námětů	
VČ	Dítě a jeho tělo	8	64	
	DJP	Jazyk a řeč		8
		Poznávací schopnosti ... *		8
		Sebepojetí, city a vůle.		4
		Dítě a ten druhý		12
		Dítě a společnost		12
		Dítě a svět		12
DTP	Dítě a jeho tělo	11	75	
	DJP	Jazyk a řeč		9
		Poznávací schopnosti ... *		11
		Sebepojetí, city a vůle.		10
		Dítě a ten druhý		9
		Dítě a společnost		11
		Dítě a svět		12
TTT	Dítě a jeho tělo	18	108	
	DJP	Jazyk a řeč		9
		Poznávací schopnosti ... *		24
		Sebepojetí, city a vůle		12
		Dítě a ten druhý		12
		Dítě a společnost		16
		Dítě a svět		17

Vysvětlivky: VČ – Výtvarné čarování. DTP – Dívej se, tvoř a povídej. TTT – Tvoříš, tvořím, tvoříme. DJP – Dítě a jeho psychika. * - Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie.

Komentář:

Z tabulky vyplývá, že náměty popsané ve zkoumaných publikacích, zasahují poměrně dost vyrovnaně do všech vzdělávacích oblastí, důležitých pro rozvoj dětí.

3.3 Výtvarné činnosti v praxi

Ze všech pěti mateřských škol mi byly zapůjčeny k analýze školní vzdělávací plány (ŠVP), třídní vzdělávací plány (TVP) a zpracované integrované bloky (IB, viz. Příl. F). Z těchto dokumentů jsem podrobně analyzovala především TVP a IB, v ŠVP jsem pouze kontrolovala spojitosti a návaznosti na třídní plány.

Z Plzeňské MŠ, jako jediné, mi byly zapůjčeny kompletní plány a bloky z předešlého roku. Protože z ostatních mateřských škol mi byly zapůjčeny plány a bloky z časového období od počátku září do konce února, z důvodu postupné tvorby těchto plánů a bloků, rozhodla jsem se analyzovat dokumenty všech mateřských škol v uvedeném období, které po odečtení prázdnin činí 23 týdnů.

Rozhovory s učitelkami jednotlivých MŠ jsem absolvovala dva. První rozhovor byl řízen předlohou předpřipravených otázek (viz. Příl. B). Rozhovor byl zaměřen na získání celkových informací o vedení výtvarné výchovy v uvedených školách a byl rozdělen na dvě části. Část první se zabývala způsoby vedení, organizace výtvarné výchovy jednotlivých učitelek vybraných škol a též možnostmi a vybaveností škol k naplňování cílů výtvarné výchovy. Tato část obsahovala 10 základních otázek, z nichž 4 položky byly uzavřené, 1 položka byla polouzavřená a 5 položek bylo otevřených. Druhá část byla zaměřena na výběr výtvarných činností, námětovou spojitost a využití výtvarných technik. Tato část obsahovala 16 otázek, z nichž byly 2 položky polouzavřené a 14 položek bylo otevřených.

Druhý rozhovor jsem připravila na základě analýzy zapůjčených vzdělávacích plánů a již proběhlých, tematických bloků, obsahujících veškeré činnosti použité v průběhu dosavadního období. Tento rozhovor se týkal, především specifikací použitých technik, materiálů a instrumentů jednotlivých výtvarných činností, při čemž jsem fotograficky zdokumentovala některé využití techniky ve výtvarné tvorbě dětí (viz. Příl. C) a také volby námětů z hlediska vzdělávacích oblastí RVP PV.

Dílčí závěry provádím popisem získaných faktů a údajů z analýzy školní dokumentace a rozhovorů, každé jednotlivé mateřské školy a též porovnáním dosažených dat, s daty výše vytvořeného optima výtvarné výchovy, pro děti předškolního věku.

3.3.1 MŠ Plzeň

Rozhovor 1

Z prvního rozhovoru vyplynulo, že učitelka za hlavní přínos výtvarné výchovy považuje rozvoj motoriky, koordinace pohybů, komunikačních dovedností, tvořivosti, fantazie, smyslu pro detail i prostor, estetického citění a vnímání. Úspěch může ohrožovat uspěchanost, nedostatek výtvarných příležitostí a konzumace pasivní zábavy.

Tato školka nemá žádnou zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu, vybavenost materiály a pomůckami hodnotí jako postačující. V příruční knihovně se nenacházejí žádné publikace výtvarného umění a tedy se nevyužívají k rozvoji výtvarného vnímání dětí. Je zde několik publikací o výtvarné výchově. Například kniha pana prof. Uždila - *Čáry, klikyháky, paňáci a auta* nebo kniha pana Beana - *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*.

Od počátku roku nebyla s dětmi navštívena žádná výstava výtvarného umění, ani jiná výstava a nic takového není plánováno. MŠ nepořádá zájmové kroužky výtvarného charakteru. Při výtvarné výchově nevyužívá metodických řad, pouze tématických a průměrně jednou ročně využívá možností projektu.

V části B, tohoto rozhovoru jsem se dále dozvěděla, že nejoblíbenější výtvarné činnosti dětí jsou malby za použití netradičních technik a tisk. Děti jsou motivovány na základě svých zájmů a vyvolaných prožitků a pomocí této motivace jsou jim zadávány výtvarné úkoly.

Činnosti mimo třídu se odehrávají nejčastěji v Borském parku, kde si děti zkouší Landart. Pro výtvarné činnosti se nepoužívají žádné speciální pomůcky, spíše je snaha o rozšíření netradičních technik. Rozhovory a hodnocení probíhají průběžně, ze stran pedagožek i dětí.

Děti oblíbené náměty jsou nejvíce z pohádek a běžného života. Učitelky náměty čerpají z knih, života a divadelních představení. Náměty volí podle tématických bloků a přání dětí, často tyto náměty a z nich vzešlé výtvary využívají i k dalším činnostem.

Techniku ke zpracování daného námětu si často volí děti a nejčastější nabídka technik od pedagožek je kresba, malba, práce s různým materiálem a modelování. Inspiraci pedagožky berou z knih a internetu, vliv na volbu techniky má podle nich materiální vybavenost a schopnosti dětí. Z náročnějších technik děti zvládají kolorovanou kresbu.

Tematický plán

Přehled:

Z rozboru tematického plánu vyplynulo, že v období 23 týdnů učitelka s dětmi realizovala 23 komplexních výtvarných činností, které obsahovaly 35 jednotlivých činností. K těmto činnostem využila 20 námětů, z 8 témat. V dokumentaci nebyly popsány žádné výtvarné činnosti, mimo prostor třídy této MŠ a z výtvarných činností byla využita pouze tvorba.

Z 35 činností výtvarné tvorby byla nejčastěji prováděna tvorba v ploše, průměrně z 86% a minimálně v prostoru, z 14%. Není zaznamenána žádná časoprostorová tvorba

Tab. 9 - Sumarizace činností

Výtvarná tvorba	č	%
kresba	10	28,5
malba	10	28,5
grafika	3	8,6
plošná tvorba s papírem	7	20
objektová a prostorová tvorba s papírem	3	8,6
objektová a prostorová tvorba z různého materiálu	2	5,7

Komentář:

Z přehledu je patrné, že byla dětem nabídnuta jedna komplexní výtvarná činnost týdně, ve formě výtvarné tvorby (nejčastěji v ploše), v místnosti mateřské školy.

Nejvíce byla užitá kresba a malba. Z 20% bylo použito plošné tvorby s papírem a nejméně bylo využito prostorové tvorby s papírem, grafiky, prostorové tvorby z různého materiálu. Ostatních typů tvorby (tvorba v ploše z různého materiálu, prostorová a objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot, aranžování a další) nebylo použito, přestože mi bylo v prvním rozhovoru řečeno, že nejčastěji je dětem mimo jiné zadáváno modelování z různých druhů tvárných materiálů.

Rozhovor 2

Pomocí druhého rozhovoru, na základě zanalyzovaných dokumentací, jsem získala tato upřesnění, týkající se kresby, malby a grafiky:

Tab. 10 - Kresba

Materiály suché kresby		
	č	%
tuše a inkousty	2	20
mastný pastel	2	20
voskový pastel	2	20
křídý	1	10
fixové barvy	1	10
Materiály kombinované kresby		
tuš nebo inkoust + transparentní barva	2	20
Podklady kresby		
čtvrtky A2 - A5	6	60
náčrtkový p. A4 - A6	1	10
balicí papír A1 - A3	1	10
tabule	1	10
hotový předmět	1	10
Instrumenty kresby		
fixy	1	10
špejle, dřívka	4	40
štetce	2	20
Techniky kresby		
suchá	8	80
kombinovaná(kolorovaná)	2	20

Tab. 11 - Malba

Materiály malby		
	č	%
krycí barvy	2	20
transparentní barvy	5	50
suchý pastel	2	20
klovatina + transparentní barva	1	10
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	10	100
Instrumenty malby		
kulaté štetce(vlasové, štetinové)	4	40
ploché štetce	3	30
kartáčky	1	10
prsty	2	20
Techniky malby		
roztírání štetci	6	60
roztírání prsty	2	20
stříkání	1	10
vymývání	1	10

Tab. 12 - Grafika

Materiály grafiky		
	č	%
krycí barvy	1	33,3
barvy na textil	1	33,3
přírodní plochy(frotáž)	1	33,3
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	1	33,3
náčrtníkový papír	1	33,3
textil	1	33,3
Instrumenty grafiky		
přírodniny	2	66,7
tužka	1	33,3
Techniky grafiky		
tisk z plochy(přírodniny)	2	66,7
tisk z frotáže	1	33,3

Komentář:

Při kresbě nejsou využity tužky, tuhy, rudky, suchý pastel ani uhel. Je užíváno hlavně transparentních barev, pastelů, méně kříd a fixů. Podklady jsou různorodé, nejvíce byly užity čtvrtky. Nejčastěji je využívána suchá technika kresby, občas kombinovaná, z níž je užito pouze kresby kolorované a není využito mokré techniky kresby.

Při malbě je užíváno více transparentních barev, než ostatních, jako podklady slouží pouze čtvrtky a je využito čtyř technik nanášení.

Z celkového počtu tří grafik byly stejnoměrně, užity materiály ve formě krycí barvy, barvy na látku, přírodní plochy pro frotáž a podklady ve formě čtvrtky, textilu a náčrtníkového papíru. Instrumenty tvořily je přírodniny a tužky. V technické zpracování je využito pouze tisk z plochy, formou otisku přírodního tiskátka a frotáže.

3.3.2 MŠ Rybnice

Rozhovor 1

V prvním rozhovoru, s pedagožkami Rybnické MŠ, z části A, jsem získala tyto údaje. Hlavní přínos výtvarné výchovy tkví v rozvoji estetického citění a vnímání. Úspěch může ohrožovat množství nevhodných, podbíživých a nevkusných věcí kolem nás. Tato školka nemá žádnou zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu, vybavenost materiály a pomůckami hodnotí jako dostatečnou. V příruční knihovně se nenacházejí žádné publikace výtvarného umění a tedy se nevyužívají k rozvoji výtvarného vnímání dětí. Je zde pouze několik publikací o výtvarné výchově. Například kniha Barffové, Burkhardtové a Maierové - *Velká kniha pro malé mistry 1 - 3díl*.

Od počátku roku nebyla s dětmi navštívena žádná výstava výtvarného umění, ani jiná výstava a nic takového není plánováno. MŠ pořádá zájmové kroužky výtvarného charakteru. Při výtvarné výchově nevyužívá metodických řad, pouze tématických a průměrně jednou ročně využívá možností projektu.

V části B, tohoto rozhovoru jsem se dále dozvěděla, že nejoblíbenější výtvarné činnosti dětí jsou malby temperami, tisk a modelování. Děti jsou motivovány na základě svých zájmů a vyvolaných prožitků a pomocí této motivace jsou jim zadávány výtvarné úkoly.

Činnosti mimo třídu se odehrávají nejčastěji v zahradě a blízkém lese, kde děti kreslí křídami na chodník a tvoří obrazce a objekty z přírodnin. Pro výtvarné činnosti se nepoužívají žádné speciální pomůcky, spíše je snaha o rozšíření netradičních technik. Rozhovory a hodnocení probíhají průběžně, v komunikačním kruhu a při tvorbě vlastních malých výstav, ze stran pedagožek i dětí.

Děti oblíbené náměty jsou nejvíce z pohádek a běžného života. Pedagožky náměty čerpají z internetu. Náměty volí podle tématických bloků a přání dětí, často tyto náměty a z nich vzešlé výtvary využívají i k dalším činnostem.

Techniku ke zpracování daného námětu volí pedagožka podle věku dětí a náročnosti techniky. Nejčastější nabídka technik je kresba, malba, tisk, práce s přírodním materiálem a modelování. Inspiraci pedagožky berou z internetu. Z náročnějších technik děti zvládají kolorovanou kresbu, monotypový tisk a tvorbu z keramické hlíny.

Tematický plán

Přehled:

Z rozboru tematického plánu vyplynulo, že v období 23 týdnů učitelka s dětmi realizovala 39 komplexních výtvarných činností, které obsahovaly 57 jednotlivých činností. K těmto činnostem využila 23 námětů, z 6 témat. V dokumentaci nebyly popsány žádné výtvarné činnosti, mimo prostor třídy této MŠ a z výtvarných činností byla využita pouze tvorba.

Z 57 činností výtvarné tvorby byla nejčastěji prováděna tvorba v ploše, průměrně z 86% a minimálně v prostoru, z 14%. Není zaznamenána žádná časoprostorová tvorba.

Tab. 13 - Sumarizace činností

Výtvarná tvorba	č	%
kresba	12	21
malba	10	17,5
grafika	6	10,5
plošná tvorba s papírem	18	31,6
objektová a prostorová tvorba s papírem	2	3,5
plošná tvorba z různého materiálu	3	5,3
objektová a prostorová tvorba z různého materiálu	2	3,5
objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot	4	7

Komentář:

Z přehledu je patrné, že byla dětem nabídnuta 1,7 komplexní výtvarné činnosti týdně, ve formě výtvarné tvorby (nejčastěji v ploše), v místnosti mateřské školy.

Nejvíce byla užita plošná tvorba s papírem, kresba a malba. Nejméně bylo prostorové tvorby s papírem a z různého materiálu.

Rozhovor 2

Pomocí druhého rozhovoru, na základě zanalyzovaných dokumentací, jsem získala tato upřesnění, týkající se kresby, malby a grafiky:

Tab. 14 - Kresba

Materiály suché a mokré kresby		
	č	%
tuše a inkousty	2	16,7
mastný pastel	4	33,3
voskový pastel	3	25
křídly	1	8,3
Materiály kombinované kresby		
tuš + krycí barva	2	16,7
Podklady kresby		
čtvrtky A2 - A5	6	50
náčrtnový p. A4 - A6	2	16,7
balicí papír A1 - A3	4	33,3
Instrumenty kresby		
špejle, dřívka	4	33,3
štětce	2	16,7
Techniky kresby		
suchá	9	75
mokrá	1	8,3
kombinovaná(kolorovaná)	2	16,7

Tab. 15 - Malba

Materiály malby		
	č	%
krycí barvy	9	90
transparentní barvy	1	10
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	5	50
balicí papír A1 - A3	4	40
molitan	1	10
Instrumenty malby		
kulaté štětce(vlasové, štětínové)	3	30
ploché štětce	6	60
Techniky malby		
roztírání štětci	9	90
rozfukávání	1	10

Tab. 16 - Grafika

Materiály grafiky		
	č	%
krycí barvy	4	66,7
prstové barvy	1	16,7
inkoust	1	16,7
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	4	66,7
balicí papír	2	33,3
Instrumenty grafiky		
ruce	2	33,3
přírodniny	2	33,3
tiskátka(razítka)	1	16,7
upravený papír(šablona)	1	16,7
Techniky grafiky		
tisk z plochy(přírodniny)	2	33,3
tisk z papíru	1	16,7
tisk z rukou	2	33,3
tisk razítky	1	16,7

Komentář:

V kresbě nejsou využity tužky, tuhy, rudky, suchý pastel ani uhel. Bylo užíváno hlavně pastelů, tuší a jejich kombinací s krycími barvami, nejméně kříd. Podklady jsou různorodé, nejvíce bylo užito čtvrtek. Nejčastěji byla využívána suchá technika kresby, občas kombinovaná, z níž je užito pouze kresby kolorované a minimálně byla zpracována kresba na mokrý podklad.

Při zpracování malby bylo užíváno více krycích barev, než transparentních, jako podklady byly užity především čtvrtky a balicí papíry. Je využito dvou technik nanášení.

Při grafickém zpracování je užíváno více krycích barev, než ostatních, jako podklady jsou užity především čtvrtky, méně balicí papíry a je využito čtyř typů techniky tisku.

3.3.3 MŠ Manětín

Rozhovor 1

V prvním rozhovoru, s pedagožkami Manětínské MŠ, z části A, jsem získala tyto údaje. Hlavní přínos výtvarné výchovy tkví v rozvoji estetického citění a úspěch není ohrožen. Tato školka nemá žádnou zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu, vybavenost materiály a pomůckami hodnotí jako postačující. V příruční knihovně se nenacházejí žádné publikace výtvarného umění a tedy se nevyužívají k rozvoji výtvarného vnímání dětí. Je zde pouze několik publikací o výtvarné výchově. Například *Metodika výtvarné výchovy* a *Estetická výchova pro nejmenší*. Od počátku roku byla s dětmi navštívena výstava výtvarného umění v Manětínském zámku a výstava dobových šperků. MŠ nepořádá zájmové kroužky výtvarného charakteru. Při výtvarné výchově nevyužívá metodických řad, pouze tématických a nevyužívá možností projektu.

V části B, tohoto rozhovoru jsem se dále dozvěděla, že nejoblíbenější výtvarné činnosti dětí jsou společné malby temperami. Děti jsou motivovány na základě svých zájmů, zážitků pomocí písni a básní a pomocí této motivace jsou jim nabízeny výtvarné úkoly.

Činnosti mimo třídu se odehrávají nejčastěji v zámeckém parku, kde děti sestavují mozaiky z přírodnin. Pro výtvarné činnosti se nepoužívají žádné speciální pomůcky. Rozhovory a hodnocení probíhají průběžně, ze stran pedagožek i dětí.

Děti oblíbené náměty jsou nejvíce o zvířatech a rodině. Pedagožky náměty čerpají z knih, časopisů a internetu. Náměty volí podle tématických bloků, často tyto náměty a z nich vzešlé výtvary využívají i k dalším činnostem.

Techniku ke zpracování daného námětu volí pedagožka a nejčastější nabídka technik od pedagožek je kresba, malba a práce s papírem. Inspiraci pedagožky berou z knih a internetu a vliv na volbu techniky má podle nich roční období a téma v TVP. Z náročnějších technik děti zvládají malbu temperami.

Tematický plán

Přehled:

Z rozboru tematického plánu vyplynulo, že v období 23 týdnů učitelka s dětmi realizovala 23 komplexních výtvarných činností, které obsahovaly 32 jednotlivých činností. K těmto činnostem využila 11 námětů, z 11 témat. Výtvarné činnosti nabízeny především v místnosti, ale bylo užito i venkovních prostor. Z 30 činností výtvarné tvorby byla nejčastěji prováděna tvorba v ploše. Není zaznamenána žádná časoprostorová tvorba.

Tab. 17 - Sumarizace činností

Výtvarné činnosti	č	%
Výtvarná tvorba	30	93,7
kresba	8	25
malba	7	21,8
grafika	1	3,1
plošná tvorba s papírem	3	9,4
objektová a prostorová tvorba s papírem	1	3,1
plošná tvorba z různého materiálu	2	6,3
objektová a prostorová tvorba z různého materiálu	5	15,6
objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot	3	9,4
Výtvarné vnímání a imaginace	2	6,3
výstavy, galerie	2	6,3

Komentář:

Z přehledu je patrné, že byla dětem nabídnuta jedna komplexní výtvarná činnost týdně, většinou v místnosti. Nejvíce byla užita kresba, malba a prostorová tvorba z různého materiálu. Nejméně bylo použito grafiky a prostorové tvorby s papírem.

Z výtvarných činností bylo využito z 6,3% výtvarného vnímání a z 93,7% výtvarné tvorby.

Rozhovor 2

Pomocí druhého rozhovoru, na základě zanalyzovaných dokumentací, jsem získala tato upřesnění, týkající se kresby, malby a grafiky:

Tab. 18 - Kresba

Materiály suché kresby		
	č	%
mastný pastel	2	25
voskový pastel	2	25
křídly	1	12,5
fixové barvy	1	12,5
Podklady kresby		
čtvrtky A2 - A5	1	12,5
náčrtkový p. A4 - A6	3	37,5
balicí papír A1 - A3	1	12,5
tabule	1	12,5
přírodní plocha	2	25
Instrumenty kresby		
fixy	1	12,5
špejle, dřívka	1	12,5
štetce	1	12,5
Techniky kresby		
suchá	8	100

Tab. 19 - Malba

Materiály malby		
	č	%
krycí barvy	4	57,1
transparentní barvy	2	28,6
tělové barvy	1	14,3
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	4	57,1
balicí papír A1 - A3	1	14,3
tělo	1	14,3
přírodní plocha	1	14,3
Instrumenty malby		
kulaté štetce(vlasové, štetinové)	2	28,6
ploché štetce	3	42,8
prsty	2	28,6
Techniky malby		
roztírání štetci	6	57,1
roztírání prsty	2	28,6
zapouštění	1	14,3

Tab. 20 - Grafika

Materiály grafiky		
	č	%
krycí barvy	1	100
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	1	100
Instrumenty grafiky		
přírodniny	1	100
Techniky grafiky		
tisk z plochy(přírodniny)	1	100

Komentář:

Při kresbě nejsou využity tužky, tuhy, rudky, suchý pastel ani uhl. Je užíváno hlavně mastných a voskových pastelů a méně kříd. Podklady jsou různorodé, nejvíce bylo užito náčrtkových papírů, méně přírodních ploch a minimálně čvrtek, balicích papírů a tabule. Z instrumentů byly stejnoměrně užity špejle či dřívka, fixy a prsty, pro technické zpracování byla volena pouze suchá kresba.

Při malbě bylo užíváno více krycích barev, než ostatních, jako podklady slouží především čtvrtky a je využito tří technik nanášení.

Bylo užito pouze jednoho grafického zpracování, využitím tisku z plochy přírodního materiálu, pomocí krycí barvy na čvrtku.

3.3.4 MŠ Plasy

Rozhovor 1

V prvním rozhovoru, s pedagožkami Plaské MŠ, z části A, jsem získala tyto údaje. Hlavní přínos výtvarné výchovy tkví v radosti z tvorby i výsledku, rozvoji motoriky, koordinaci pohybů, komunikačních schopností a dovedností, tvořivosti, fantazie, estetického cítění a vnímání. Úspěch může ohrožovat nedostatek výtvarných příležitostí, kritika, nucení do činností a potlačování tvořivosti a fantazie.

Tato školka nemá žádnou zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu, vybavenost materiály a pomůckami hodnotí jako velmi dobrou. V příruční knihovně se nenacházejí žádné publikace výtvarného umění a tedy se nevyužívají k rozvoji výtvarného vnímání dětí. Je zde hodně publikací o výtvarné výchově. Například *Hrátky s papírem*, *Velká kniha pro malé mistry*, *Jak kreslit a malovat - pro malé výtvarníky do kapsy* a další.

Od počátku roku byla s dětmi navštívena výstava výtvarného umění ZUŠ ve zdejší knihovně a výstava hub. MŠ pořádá zájmové kroužky výtvarného charakteru pro předškoláky. Při výtvarné výchově nevyužívá metodických řad, pouze tématických a průměrně jednou ročně využívá možností projektu.

V části B, tohoto rozhovoru jsem se dozvěděla, že nejoblíbenější výtvarné činnosti dětí jsou tisk, tvorba z přírodnin a keramické hlíny. Děti jsou motivovány na základě svých zájmů a vyvolaných prožitků a pomocí této motivace jsou jim nabízeny výtvarné úkoly.

Činnosti mimo třídu se odehrávají nejčastěji v zahradě, parcích, na louce a v lese, kde děti malují do písku nebo sněhu a tvoří obrazce a objekty z přírodnin. Pro výtvarné činnosti se využívá některých speciálních pomůcek, například strukturovacích válečků. Rozhovory a hodnocení probíhají průběžně, ze stran pedagožek i dětí.

Děti oblíbené náměty jsou nejvíce z přírody, pohádek a běžného života. Pedagožky náměty čerpají z knih, internetu, života a divadelních představení. Náměty volí podle tématických bloků, přání a zážitků dětí, často tyto náměty upravují podle věku a schopností dětí a využívají je i k dalším navazujícím činnostem.

Techniku ke zpracování daného námětu si někdy volí děti a nejčastější nabídka technik od pedagožek je kresba, malba, koláž, práce s různým materiálem a modelování. Inspiraci pedagožky berou z knih a internetu a vliv na volbu techniky má podle nich materiální vybavenost, věk a schopnosti dětí. Z náročnějších technik děti zvládají malbu zapouštěním, stříkáním a rozfoukáváním barev.

Tematický plán

Přehled:

Z rozboru tematického plánu vyplynulo, že v období 23 týdnů učitelka s dětmi realizovala 66 komplexních výtvarných činností, které obsahovaly 92 jednotlivých činností, přičemž bylo použito 27 typů námětů z 20 témat. Výtvarné činnosti nabízeny především v místnosti, ale bylo užito i venkovních prostor. Z 88 činností výtvarné tvorby byla nejčastěji prováděna tvorba v ploše, žádná v časoprostoru.

Tab. 21 - Sumarizace činností

Výtvarné činnosti	č	%
Výtvarná tvorba	88	95,6
kresba	17	18,5
malba	20	21,6
grafika	5	5,4
plošná tvorba s papírem	18	19,6
objektová a prostorová tvorba s papírem	7	7,6
plošná tvorba z různého materiálu	3	3,3
objektová a prostorová tvorba z různého materiálu	8	8,8
objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot	8	8,8
aranžování	1	1,1
výtvarná úprava hotových předmětů	1	1,1
Výtvarné vnímání a imaginace	4	4,4
výstavy, galerie	2	2,2
jiné	2	2,2

Komentář:

Z přehledu vyplývá že týdně byly dětem nabídnuty průměrně 3 komplexní výtvarné činnosti. Výtvarné činnosti byly dětem nabízeny především v místnosti, ale bylo užito i venkovních prostor. Z výtvarných činností byla více využita výtvarná tvorba, z níž byla nejčastěji prováděna tvorba v ploše, minimálně v prostoru a nebyla zaznamenána žádná časoprostorová tvorba. Minimálně bylo využito výtvarného vnímání.

Z 92 jednotlivých činností byla nejvíce užita malba, plošná tvorba s papírem a kresba. Méně byla využita prostorová tvorba z různého materiálu, objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot, dále prostorová tvorba s papírem a grafika. Nejméně bylo použito plošné tvorby z různého materiálu, návštěvy výstav, jiného výtvarného vnímání, aranžování a výtvarné úpravy hotových předmětů.

Rozhovor 2

Tab. 22 - Kresba

Materiály suché kresby		
	č	%
tuše a inkousty	3	17,6
mastný pastel	5	29,4
voskový pastel	4	23,5
křídly	3	17,6
tuha	2	11,8
Podklady kresby		
čtvrtky A2 - A5	7	41,2
náčrtkový p. A4 - A6	6	35,3
balicí papír A1 - A3	1	5,9
přírodní plocha	3	17,6
Instrumenty kresby		
tužky	2	11,8
špejle, dřívka	3	17,6
Techniky kresby		
suchá	17	100

Tab. 23 - Malba

Materiály malby		
	č	%
krycí barvy	8	40
transparentní barvy	12	60
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	17	85
balicí papír A1 - A3	1	5
kartonový papír	1	5
hotové předměty	1	5
Instrumenty malby		
kulaté štětce(vlasové, štetinové)	7	35
ploché štětce	9	45
kartáčky	3	15
prsty	1	5
Techniky malby		
roztírání štětci	12	60
tupování prsty	1	5
stříkání	3	15
zapouštění	3	15
rozfoukávání	1	5

Tab. 24 - Grafika

Materiály grafiky		
	č	%
krycí barvy	4	80
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	3	60
balicí papír	1	20
přírodní plochy (sníh)	1	20
Instrumenty grafiky		
ruce	1	20
přírodniny	1	20
váleček	1	20
upravený papír (šablona)	2	40
Techniky grafiky		
tisk z plochy (přírodniny)	1	20
tisk z papíru	2	40
tisk z rukou	1	20
tisk válečkem	1	20

Komentář:

V kresbě nejsou využity rudky, suchý pastel a uhel. Bylo užíváno hlavně mastných a voskových pastelů, kříd, tuší a tuhy. Podklady jsou různorodé, nejvíce bylo užito čtvrtek a náčrtkových papírů, méně přírodních ploch a minimálně balicích papírů. Z instrumentů byly užity špejle či dřívka a tužky, pro technické zpracování byla volena pouze suchá kresba.

Při malbě bylo užíváno více transparentních barev, než krycích, jako podklady sloužily především čtvrtky a je využito pěti technik nanášení.

Při grafickém zpracování bylo užíváno pouze krycích barev, jako podklady jsou užity především čtvrtky, méně balicích papíry a bylo využito čtyř typů techniky tisku.

3.3.5 MŠ Dolní Bělá

Rozhovor 1

V prvním rozhovoru, s pedagožkami z MŠ v Dolní Bělé, z části A, jsem získala tyto údaje. Hlavní přínos výtvarné výchovy tkví v rozvoji motoriky, spolupráce, způsobech vyjadřování, tvořivosti, fantazie, smyslu pro detail i prostor, estetického citění a možnostech sebehodnocení. Úspěch může ohrožovat nedostatek výtvarných příležitostí, nepodnětnost prostředí, nedostatek výtvarného materiálu a malá nápaditost pedagožek.

Tato školka nemá žádnou zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu, vybavenost materiály a pomůckami hodnotí na vysoké úrovni. V příruční knihovně se nenacházejí žádné publikace výtvarného umění a tedy se nevyužívají k rozvoji výtvarného vnímání dětí. Je zde dostatek publikací o výtvarné výchově. Například kniha M. Kohlové - *200 výtvarných činností* či R. Davidova - *Kresba jako nástroj poznání dítěte*.

Od počátku roku byla s dětmi navštívena výstava dětských prací ZŠ Dolní Bělá. MŠ pořádá zájmové kroužky výtvarného charakteru. Při výtvarné výchově nevyužívá metodických řad, pouze tématických a průměrně jednou ročně využívá možností projektu.

V části B, tohoto rozhovoru jsem se dále dozvěděla, že nejoblíbenější výtvarné činnosti dětí jsou malby za použití netradičních technik, modelování a tisk. Děti jsou motivovány na základě svých zájmů, vlastních nápadů a vyvolaných prožitků a pomocí této motivace jsou jim nabízeny výtvarné úkoly.

Činnosti mimo třídu se odehrávají nejčastěji v zahradě, lese a na loukách, kde děti tvoří ze sněhu a přírodnin. Pro výtvarné činnosti se používají speciální pomůcky, například glitrové a metalické barvy, duhové papíry a samotvrdnoucí hmoty. Je snaha o rozšíření netradičních technik. Rozhovory a hodnocení probíhají průběžně, ze stran pedagožek i dětí.

Dětsmi oblíbené náměty vychází ze zážitků běžného života. Pedagožky náměty čerpají z knih, života a vlastních nápadů. Náměty volí podle tématických bloků, ročního období a různých svátků, tyto náměty využívají i k dalším činnostem.

Techniku ke zpracování daného námětu si někdy volí děti, pedagožky volí techniku tak, aby děti měly možnost si jich vyzkoušet co nejvíce druhů v průběhu roku. Nejčastější nabídka technik od pedagožek je kresba, malba, práce s různým materiálem a modelování. Inspiraci pedagožky berou z knih, seminářů a internetu a vliv na volbu techniky má podle nich materiální vybavenost, věk, zájem a schopnosti dětí. Z náročnějších technik děti zvládají kolorovanou a lavírovanou kresbu.

Tematický plán

Přehled:

Z rozboru tematického plánu vyplynulo, že v období 23 týdnů učitelka s dětmi realizovala 52 komplexních výtvarných činností, které obsahovaly 65 jednotlivých činností, přičemž bylo použito 28 typů námětů z 20 témat. Výtvarné činnosti nabízeny především v místnosti, ale bylo užito i venkovních prostor. Z 64 činností výtvarné tvorby bylo ve většině užito zpracování v ploše, méně v prostoru a minimálně v časoprostoru.

Tab. 25 - Sumarizace činností

Výtvarné činnosti	č	%
Výtvarná tvorba	64	98,5
kresba	21	32,3
malba	9	13,8
grafika	1	1,5
plošná tvorba s papírem	11	16,9
objektová a prostorová tvorba s papírem	5	7,7
plošná tvorba z různého materiálu	3	4,6
objektová a prostorová tvorba z různého materiálu	6	9,2
objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot	6	9,2
tvorba pohybem (živé sochy)	1	1,5
výtvarná úprava hotových předmětů	1	1,5
Výtvarné vnímání a imaginace	1	1,5
výstavy, galerie	1	1,5

Komentář:

Z přehledu vyplývá že týdně byly dětem nabídnuty průměrně 2,3 kompletní výtvarné činnosti. Výtvarné činnosti byly dětem nabízeny především v místnosti, ale bylo užito i venkovních prostor. Z výtvarných činností byla více využita výtvarná tvorba, z níž byla nejčastěji prováděna tvorba v ploše, méně v prostoru a minimálně v časoprostoru. Minimálně bylo využito výtvarného vnímání.

Z celkového počtu 65 jednotlivých činností byla nejvíce užita kresba, plošná tvorba s papírem a malba. Stejněměrně byla použita prostorová tvorba z různého materiálu, objektová tvorba z hlíny a jiných modelovacích hmot, méně pak prostorová tvorba s papírem a plošná tvorba z různého materiálu. Minimálně bylo využito grafiky, tvorby pohybem, výtvarné úpravy hotových předmětů a návštěvy výstavy.

Rozhovor 2

Tab. 26 - Kresba

Materiály suché a mokré kresby		
	č	%
tuše a inkousty	1	4,8
krycí barvy	2	9,5
uhel	1	4,8
tuha	1	4,8
mastný pastel	5	23,8
suchý pastel	1	4,8
voskový pastel	5	23,8
křídly	1	4,8
Materiály kombinované kresby		
tuš + krycí barva	1	4,8
černá tuš + barevné tuše	1	4,8
hnědá tuš	1	4,8
hnědá tuš + modrá tuš	1	4,8
Podklady kresby		
čtvrtky A2 - A5	14	66,7
náčrtkový p. A4 - A6	5	23,8
balicí papír A1 - A3	2	9,5
Instrumenty kresby		
špejle, dřívka	7	33,3
tužky	1	4,8
štetce	4	19
Techniky kresby		
suchá	16	76,2
mokrá	1	4,8
<u>kombinovaná</u>		
- kolorovaná	2	9,5
- lavírovaná	2	9,5

Tab. 27 - Malba

Materiály malby		
	č	%
krycí barvy	4	44,4
transparentní barvy	5	55,6
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	7	77,8
kartonový papír	1	11,1
přírodní plochy	1	11,1
Instrumenty malby		
kulaté štetce (vlasové, štětínové)	5	55,6
ploché štetce	4	44,4
Techniky malby		
roztírání štětci	8	88,9
zapouštění	1	11,1

Tab. 28 - Grafika

Materiály grafiky		
	č	%
krycí barvy	1	100
Podklady		
čtvrtky A2 - A5	1	100
Instrumenty grafiky		
přírodniny	1	100
Techniky grafiky		
tisk z plochy(přírodniny)	1	100

Komentář:

V kresbě nebyly využity pouze rudky. Byly užity především, mastné a voskové pastely, dále krycí barvy a stejnoměrně bylo použito tuše, jejích kombinací, kombinací s krycími barvami, křídly, tuhy, suchých pastelů a uhlu. Podklady jsou různorodé, nejvíce bylo užito čvrtek, méně náčrtkových papírů a minimálně balicích papírů. Z instrumentů byly užity špejle či dřívka, štětce a tužky. Pro technické zpracování byla volena hlavně suchá kresba, občas kombinovaná kresba, zahrnující kolorování a lavírování a minimálně kresba na mokry podklad.

Při malbě bylo užíváno více transparentních barev, než krycích, jako podklady sloužily především čtvrtky, minimálně kartonové papíry a přírodní plochy. Z instrumentů bylo užíváno pouze štětců a je využito dvou technik nanášení.

Bylo užito pouze jednoho grafického zpracování, využitím tisku z plochy přírodního materiálu, pomocí krycí barvy na čvrtku.

3.3.6 Náměty

Stejným způsobem jako v oddílu 3.2.3 si počínám zde, v souvislosti s náměty výtvarných činností, které jsou uvedeny v *tematických plánech* „dotknutých“ mateřských škol. Podávám jejich přehled v následující tabulce.

Tab. 29 – Náměty v tematických plánech

MŠ	vzdělávací oblasti	četnost námětů	celkem námětů	
Plzeň	Dítě a jeho tělo	2	20	
	DJP	Jazyk a řeč		2
		Poznávací schopnosti ... *		2
		Sebepojetí, city a vůle.		2
	Dítě a ten druhý	3		
	Dítě a společnost	5		
	Dítě a svět	4		
Rybnice	Dítě a jeho tělo	3	23	
	DJP	Jazyk a řeč		2
		Poznávací schopnosti ... *		3
		Sebepojetí, city a vůle.		2
	Dítě a ten druhý	4		
	Dítě a společnost	4		
	Dítě a svět	5		
Manětín	Dítě a jeho tělo	2	11	
	DJP	Jazyk a řeč		
		Poznávací schopnosti ... *		1
		Sebepojetí, city a vůle		
	Dítě a ten druhý	2		
	Dítě a společnost	3		
	Dítě a svět	3		
Plasy	Dítě a jeho tělo	5	27	
	DJP	Jazyk a řeč		3
		Poznávací schopnosti ... *		4
		Sebepojetí, city a vůle		2
	Dítě a ten druhý	2		
	Dítě a společnost	5		
	Dítě a svět	6		
Dolní Bělá	Dítě a jeho tělo	6	28	
	DJP	Jazyk a řeč		2
		Poznávací schopnosti ... *		3
		Sebepojetí, city a vůle		5
	Dítě a ten druhý	4		
	Dítě a společnost	4		
	Dítě a svět	6		

Vysvětlivky: * - Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie.

Komentář:

Z tohoto přehledu je patrné, že kromě MŠ Manětín, se náměty ostatních mateřských škol dotýkají všech vzdělávacích oblastí RVP PV. Nejvíce bylo užito námětů k oblasti *Dítě a svět*.

3.4 Komparace

V této části jsem spojila data získaná z vybraných publikací se sepsanými fakty a údaji z mateřských škol, statisticky je zpracovala (viz. Příl. D) a výsledky shrnula. Nejprve popisují porovnání mateřských škol, dále pak tuto komparaci rozšiřují o vybrané publikace.

3.4.1 Mateřské školky

Komparace rozhovorů

Učitelky MŠ Manětín a Rybnice vidí přínos výtvarné výchovy pouze v rozvoji estetického vnímání a cítění. Pedagožky ostatních škol se shodly, že přínos tkví v radosti z tvorby i výsledku, rozvoji motoriky, koordinaci pohybů, komunikačních schopností a dovedností, tvořivosti, fantazie, smyslu pro detail i prostor, estetického cítění a vnímání. Pedagožka MŠ Manětín si byla jista, že úspěch výtvarné výchovy není ohrožen. Ostatní učitelky viděly jako možné ohrožení uspěchanost, nedostatek výtvarných příležitostí a konzumace pasivní zábavy, množství nevhodných, podbízivých a nevkusných věcí kolem nás, kritika, nucení do činností a potlačování tvořivosti a fantazie.

Ani jedna školka nemá zvláštní místnost pro výtvarnou tvorbu, vybavenost materiály a pomůckami hodnotí od postačující po vybavenost na vysoké úrovni.

V příručních knihovnách se nenacházejí žádné publikace výtvarného umění a tedy se nevyužívají k rozvoji výtvarného vnímání dětí. Všechny školky mají několik publikací o výtvarné výchově. Například kniha pana Uždila - *Čáry, klikyháky, paňáci a auta* nebo kniha pana Beana - *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*, kniha Barffové, Burkhardtové a Maierové - *Velká kniha pro malé mistry 1 - 3díl*.

Od počátku roku nebyla s dětmi navštívena žádná výstava výtvarného umění, ani jiná výstava a nic takového není plánováno v MŠ Plzeň a Rybnici. MŠ Plzeň a Manětín nepořádají zájmové kroužky výtvarného charakteru. Ani jedna ze zkoumaných škol nevyužívá metodických řad, pouze tématických a kromě MŠ Manětín, průměrně jednou ročně využívá možností projektu.

Celkově nejoblíbenějšími výtvarnými činnostmi dětí jsou malby temperami za použití netradičních technik, tisk, modelování a tvorba z přírodních materiálů. Děti jsou ve všech školkách motivovány na základě svých zájmů, zážitků, vyvolaných prožitků, vlastních

nápadů, pomocí písni, básní, říkadel a příběhů a pomocí této motivace jsou jim zadávány výtvarné úkoly.

Činnosti mimo třídu se všude odehrávají nejčastěji v parcích, zahradách a v lese, kde děti tvoří plošně i prostorově využitím přírodnin a přírodních ploch.

Speciální pomůcky pro výtvarné činnosti využívá MŠ Plasy a Dolní Bělá, u ostatních je spíše snaha o rozšíření netradičních technik. Rozhovory a hodnocení probíhají průběžně, ze stran pedagožek i dětí.

Děťmi oblíbené náměty jsou nejvíce z pohádek, přírody a běžného života. Pedagožky náměty čerpají z knih, časopisů, internetu, života a divadelních představení. Náměty volí podle tématických bloků, ročního období, různých svátků a přání dětí, často tyto náměty a z nich vzešlé výtvary využívají i k dalším činnostem.

V MŠ Plzeň, Plasy a Dolní Bělá si techniku ke zpracování daného námětu někdy dle nabídky volí děti, pedagožky volí techniku tak, aby děti měly možnost si jich vyzkoušet co nejvíce druhů v průběhu roku. Nejčastější nabídka technik od pedagožek je kresba, malba, práce s různým materiálem, tisk a modelování. Inspiraci pedagožky berou z knih, seminářů a internetu a vliv na volbu techniky má podle nich materiální vybavenost, věk, zájem a schopnosti dětí. Z náročnějších technik děti celkově zvládají kolorovanou a lavírovanou kresbu, malbu zapouštěním, stříkáním a rozfoukáváním barev.

V MŠ Rybnice techniku ke zpracování daného námětu volí pedagožka podle věku dětí a náročnosti techniky. Nejčastější nabídka technik je kresba, malba, tisk, práce s přírodním materiálem a modelování. Inspiraci pedagožka bere z internetu. Z náročnějších technik děti zvládají kolorovanou kresbu, monotypový tisk a tvorbu z keramické hlíny.

V MŠ Manětín techniku ke zpracování daného námětu volí pedagožka a nejčastější nabídka technik od pedagožek je kresba, malba a práce s papírem. Inspiraci pedagožka bere z knih a internetu a vliv na volbu techniky má podle ní roční období a téma v TVP. Z náročnějších technik děti zvládají malbu temperami.

Komparace třídní dokumentace, v období od počátku září do konce

Celkový přehled (viz. Příl. D, tab. 30 s. XXI)

Za období 23 týdnů měla nejvyšší využitý počet námětů MŠ Dolní Bělá, dále Plasy, Rybnice, Plzeň a nejméně Manětín. V počtu komplexních i jednotlivých výtvarných činností bylo následovné umístění:

1. MŠ Plasy - průměrně 3 komplexní činnosti za týden,
2. Dolní Bělá a Rybnice - průměrně 2 komplexní činnosti za týden,
3. Plzeň a Manětín - 1 komplexní činnost za týden.

Komentář:

Pokud bychom chtěli tyto skutečnosti porovnat, můžeme využít pouze publikace Výtvarné čarování, která je rozdělena do fenologických bloků a popisuje využití vždy jednoho námětu a jedné komplexní výtvarné činnosti za týden.

Přehled z hlediska místa konání výtvarných aktivit (viz. Příl. D, tab. 31 s. XXI)

Z hlediska místa konání, byly v dokumentaci Plzeňské a Rybnické MŠ popsány veškeré jednotlivé výtvarné činnosti pouze ve vnitřních prostorách. Nejvíce popsaných činností ve venkovním prostředí měla MŠ Plasy, dále MŠ Manětín a nejméně MŠ Dolní Bělá.

Komentář:

Tyto skutečnosti nemůžeme nijak porovnat, protože ve vybraných publikacích jsou všechny činnosti popsány pouze ve vnitřním prostředí. Též si myslím, že i školky, které nemají venkovní činnosti zapsané v blocích je jistě provádí.

3.4.2 Mateřské školky a inspirační zdroje

Porovnání z hlediska průběhu výtvarné aktivity (viz. Příl. D, tab. 32a,b,c s. XXII)

Z hlediska průběhu procesu výtvarné aktivity je v publikacích i ve školkách v největším měřítku využívána výtvarná tvorba. Výtvarná imaginace je popsána pouze v publikacích, kde v nich, celkově činí 2% z 477 jednotlivých činností. Výtvarné vnímání v publikacích činí 8,6% z celkového počtu uvedených činností, ve školách činí dohromady 2,5% z činností všech tříd jednotlivých MŠ. Nejvíce činností výtvarného vnímání bylo využito v MŠ Plasy. V Plzeňské a Rybnické MŠ byla užitá pouze tvorba.

Porovnání výtvarné tvorby z hlediska zpracování (viz. Příl. D, tab. 33a,b s. XXIII)

Z hlediska zpracování výtvarné tvorby je v publikacích i ve školkách v největším měřítku využívána tvorba v ploše. V publikacích činí její průměr 74,4%, ve školkách 76,3%. Jako druhá je užitá tvorba v prostoru, v publikacích z 23,2% a ve školkách z 23,4%. Minimálně využívána je časoprostorová tvorba, v publikacích z 2,4% a ve školkách z 0,3% a to jen díky jediné činnosti, která byla použita v MŠ Dolní Bělá.

Porovnání využití jednotlivých činností (viz. Příl. D, tab. 34a,b,c,d s. XXIV - XXV)

V publikacích je popsáno 18 typů jednotlivých činností. Nejvíce je užito kresby, minimálně časoprostorové tvorby. Jednotlivé činnosti jsou rovnoměrněji využity než v mateřských školách. Ve školkách bylo celkově využito 13 typů jednotlivých činností, z nichž nejvíce bylo užito kresby, malby a plošné tvorby s papírem, minimálně časoprostorové tvorby a jiného výtvarného vnímání, například prohlížení barev a tvarů přírodních úkazů a následná tvorba. Nejvíce se v počtu různých činností, k publikovanému stavu přiblížily MŠ Plasy a MŠ Dolní Bělá. Ostatní školky byly pod polovičním průměrem.

Komentář:

Ve školkách bylo užito méně typů výtvarných činností. To může být zapříčiněno neznalostí či nechutí jednotlivých učitelek k provádění činností, které jsou náročnější na jejich přípravu i průběh.

Komparace vybraných publikací a doplňujících rozhovorů s pedagožkami

Kresba (viz. Příl. D, tab. 35a,b s. XXVI - XXVII)

Celkově užitý počet materiálů, formy barvy, určených pro suchou a mokrou techniku kresby činí 10 různých druhů. V publikacích je celkově popsáno použití 7 druhů, zcela chybí možnosti využití uhlu, kříd a krycích barev. Ve školkách bylo použito 9 druhů materiálů, nebylo využito pouze rudkové barvy. Nejvíce druhů materiálů využila MŠ Dolní Bělá, která měla obsaženější nabídku než jaká je ve zmíněných publikacích.

Pro kombinovanou techniku kresby jsem našla celkem 9 různých kombinací materiálů. V publikacích je uvedeno použití 8 různých kombinací, ve školkách byly využity pouze 2 různé kombinace, ze kterých MŠ Rybnice užila 1 kombinaci a MŠ Dolní Bělá 2 kombinace. Ostatní MŠ nevyužily možnosti kombinací kresebných materiálů.

Z celkového počtu 6 nalezených druhů podkladů kresby (nalezených analýzou publikací a školních dokumentací, rozhodně se nejedná o veškeré podklady, které by mohly být pro kresbu využity), je v publikacích popsáno pouze užití 4 různých podkladů, přičemž není uvedeno využití tabule a přírodní plochy. Ve školkách bylo využito všech 6 druhů podkladů. MŠ Plzeň, Manětín využily nejvíce různých podkladů.

Z celkového počtu 6 druhů instrumentů kresby, bylo v publikacích dohromady popsáno využití 4 různých instrumentů. V MŠ Plzeň, Manětín a Dolní Bělá, bylo použito 3 různých instrumentů, v ostatních MŠ pouze 2 druhů instrumentů.

Z celkového počtu 4 typů technik kresby, jsou v publikacích popsány 3 typy, chybí užití lavírované kresby. Ve školkách bylo celkově užito všech typů technik kresby, ale rozhodně ne ve všech MŠ.

1. Dolní Bělá - **4** techniky(suchá, mokrá, kolorovaná, lavírovaná)
2. Rybnice, publikace - **3** techniky(suchá, mokrá, kolorovaná)
3. Plzeň - **2** techniky(suchá, kolorovaná)
4. Plasy, Manětín - **1** technika(suchá)

Malba (viz. Příl. D, tab. 36a,b s. XXVIII - XXIX)

Celkově užitý počet materiálů, formy barvy, určených pro malbu, činí 6 různých druhů. V publikacích je celkově popsáno použití 5 druhů. Ve školkách bylo dohromady využito také 5 druhů materiálů, nebylo využito keramické hlíny. Optimálnímu využití se přiblížila MŠ Plzeň a Manětín. Ostatní byly pod polovičním průměrem.

Z celkového počtu 8 nalezených typů podkladů malby je v publikacích dohromady popsáno užití 5 různých podkladů. Ve školkách bylo dohromady využito všech 8 druhů podkladů. MŠ Plzeň užívala pouze 1 typ podkladu, ostatní školky měly nadpoloviční využití.

Ze 4 druhů instrumentů malby, bylo v publikacích dohromady popsáno využití 3 různých instrumentů. V MŠ Plzeň a Plasy, bylo použito také 3 různých instrumentů (bez houbiček), v Manětíně bylo užito štětců, prstů a v ostatních MŠ pouze štětců.

Z celkového počtu 9 typů technik malby, je v publikacích celkově popsáno užití 5 typů. Ve školkách bylo celkově užito 7 typů technik malby.

1. Plasy, publikace - **5** technik
2. Plzeň, Manětín - **3** techniky
3. Rybnice, Dolní Bělá - **2** techniky

Grafika (viz. Příl. D, tab. 37a,b s. XXX - XXXI)

Celkově užitý počet materiálů, formy barvy a plochy, určených pro grafiku, činí 5 různých typů. V publikacích je celkově popsáno použití 2 typů. Ve školkách bylo celkově použito 5 druhů materiálů. MŠ Rybnice a Plzeň měly obsažnější nabídku než jaká je ve zmíněných publikacích. Ostatní užívaly pouze krycí barvu.

Z celkového počtu 6 nalezených druhů podkladů grafiky je v publikacích dohromady popsáno užití 4 různých podkladů. Ve školkách bylo celkově využito 5 druhů podkladů, nebylo použito plochy hotových předmětů. Nejvíce se k publikační nabídce přiblížily MŠ Plasy, Plzeň a Rybnice. Ostatní užívaly pouze čtvrtky.

Z celkového počtu 8 druhů instrumentů grafiky, je v publikacích dohromady popsáno využití 6 různých instrumentů. V MŠ Rybnice a Plasy, bylo použito 4 různých instrumentů (bez látek, rudky, tužky), v Plzni bylo užito přírodních tiskátek a tužky, v ostatních MŠ pouze přírodních tiskátek.

Z celkového počtu 8 typů technik grafiky, je v publikacích celkově popsáno užití 6 typů. Ve školkách bylo celkově užito také 6 typů technik grafiky, nebylo využito kreslířského monotypu a tisku z látek.

1. Publikace -	6 typů technik grafiky
2. Plasy, Rybnice -	4 typů technik grafiky
3. Plzeň -	2 typy technik grafiky
4. Ostatní -	1 typ techniky grafiky (tisk přírodními tiskátkami)

Komentář:

Kresba je stále nejvíce používaná výtvarná činnost, která byla častěji užita ve vybraných publikacích než v mateřských školách. Ve školkách i publikacích bylo nejvíce využito tradičního zpracování, ve formě suché techniky kresby, za použití mastného pastelu, na čtvrtku.

Malba je hojně používaná výtvarná činnost, častěji byla užita ve školkách než ve vybraných publikacích. Ve školkách i publikacích bylo nejvíce využito roztírání štětci, za použití krycích a transparentních barev, na čtvrtku.

Grafika je poměrně málo používaná výtvarná činnost, častěji byla užita ve školkách než ve vybraných publikacích. Ve školkách i publikacích bylo nejvíce využito tisku přírodními tiskátkami, za použití krycí barvy, na čtvrtku. Je znát, že u těchto typů tvorby převládá spíše tradiční způsoby pojetí i zpracování.

3.4.3 Náměty

Náměty popsané ve zkoumaných publikacích, zasahují poměrně dost vyrovnaně do všech vzdělávacích oblastí, důležitých pro rozvoj dětí.

Kromě MŠ Manětín se náměty ostatních zkoumaných mateřských škol dotýkají všech vzdělávacích oblastí RVP PV, nejvíce bylo užito námětů k oblasti *Dítě a svět*, což je i pochopitelné, protože tato oblast je všezasahující a pro děti nadmíru atraktivní.

4. ZÁVĚRY

Již v úvodu jsem zmínila, že k výběru zadaného tématu této bakalářské práce mě vedl především můj osobní zájem o výtvarné činnosti a přesvědčení, že tyto činnosti mají nezastupitelnou funkci v celkovém rozvoji dětí.

V teoretické části této práce jsem jako první popsala provázanost RVP PV s výtvarnou výchovou, která je více než zřejmá, přestože v tomto dokumentu není přímo jmenována. Dále jsem se zaměřila na dva možné náhledy na výtvarnou výchovu a výtvarné činnosti, jejich skladbu a plánování, pro děti předškolního věku a to zejména k námětům a úkolům a k výtvarným formám a technikám výtvarných činností.

V praktické části jsem po prostudování více odborných literatur, vybrala a zanalyzovala publikace, které se mi zdály být nevhodnějšími pro mé záměry je využít jako možnou nabídku výtvarných činností, pro děti předškolního věku, v další etapě mé práce. Dále jsem si připravila otázky pro vstupní rozhovory, které jsem absolvovala s pedagožkami vybraných mateřských škol, zapůjčila si dokumentaci z těchto škol a obojí zanalyzovala formou případových studií, do kterých jsem zahrнула i údaje doplňujících rozhovorů, které jsem absolvovala po prostudování školních dokumentací. Nabídku výtvarných činností, vytvořenou z vybraných publikací, jsem poté porovнала s daty získanými z mateřských škol a shrnula výsledné stavy.

Mým cílem bylo zjistit co nabízí současná metodická literatura učitelkám v mateřských školách ohledně realizace výtvarné výchovy v rovině námětů a jejich výtvarného uchopení. Jak si učitelé počínají v konkretizaci učiva výtvarné výchovy, jaký je skutečný stav výtvarných činností v mateřských školách v rovině, četnosti využití, námětů, výtvarných forem a technik. Souběžně s tím mě také zajímaly materiální podmínky pro výtvarné činnosti v mateřských školách. Výzkumné šetření jsem zpracovávala co možná nejobjektivněji ze získaných dat a skutečností a proto jsem se v komentářích vyhýbala možným subjektivně hodnotícím stanoviskům.

Myslím, že v základní rovině byly tyto cíle naplněny i přesto, že jsem se jen minimálně dostala k řešení výtvarné formy a z důvodu nadměrné obsažnosti získaných dat jsem se nemohla věnovat všem aspektům volby jednotlivých námětů.

Dat obsažených v této bakalářské práci a jejich přílohách je velké množství a bylo by možno jich využít k dalšímu výzkumnému šetření nebo jako nabídky výtvarných možností pro děti předškolního a určitě i mladšího školního věku.

4.1 Závěry výzkumu

Z výsledků provedeného výzkumu vyplynula celá řada údajů a fakt. Pedagožky mateřských škol nabízejí dětem rozmanité výtvarné činnosti, s využitím různých druhů technik, materiálů a instrumentů, pomocí zajímavých, motivačně - popisných námětů.

Náměty a skladbu nabízených výtvarných činností volí pedagožky podle témat integrovaných bloků, které jsou nejčastěji zpracovány fenologicky. Vychází z přirozeného průběhu kalendářního roku a z tradičních oslav, které uznává naše společnost. Výtvarné úkoly jsou dětem nabízeny různými způsoby motivace, nejčastěji bývá vycházeno z prožitků dětí, různých typů oslav a pohádkových příběhů. Motivaci k plnění výtvarného úkolu doplňuje podrobný popis zpracování.

Techniku ke zpracování výtvarného úkolu volí nejčastěji pedagožky, tak aby děti měly možnost poznat a osvojit si dovednosti více typů technického zpracování, přičemž nejvíce tuto volbu ovlivňuje náročnost dané techniky vzhledem k věku a dovednostem dětí a též vybavenost mateřských škol potřebnými materiály a nástroji. Minimálně je výběr techniky ovlivněn námětem a formou výtvarné činnosti.

Inspiraci k námětům i technikám výtvarné tvorby, pedagožky hledají v literárních a internetových zdrojích.

Není rozdílů v nabídce a frekvenci výtvarných činností mezi mateřskými školami na vesnici a školami ve městech s větším počtem obyvatel. Pestrost i frekvenci činností ovlivňuje zájem a zaměření pedagožek směrem k výtvarným činnostem, jejich nadšení i kreativita a podmínky vybavenosti mateřských škol. Z výzkumu jednoznačně vyplynulo, že v mateřských školách je, prozatím jen minimálně nebo vůbec není, využíváno možnosti výtvarného vnímání dětí a následné tvorby na základě opravdového výtvarného umění. Maximálně bylo použito výtvarné tvorby v ploše.

Na základě zkoumání všech sumarizací jednotlivých činností, jsem porovnáním dat zjistila, že v publikacích, vybraných pro tento výzkum, je společně popsáno využití více typů jednotlivých výtvarných činností, než jich bylo využito pedagožkami zkoumaných mateřských škol, ale zároveň je v nich popsáno méně použitelných materiálů, instrumentů a technik k těmto činnostem, než jaké byly dohromady použity v mateřských školách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

GAVORA, P. *Výzkumné metody v pedagogice (příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky)*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově 1*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1994.

HAZUKOVÁ, H. *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově 2*. Praha: Pedagogická fakulta UK, 1995.

HAZUKOVÁ, H. *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-30-5.

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 80-7290-237-7.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

Kol. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

ROESELOVÁ, V. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1995. ISBN 80-902267-4-4

ROESELOVÁ, V. *Řady a projekty ve výtvarné výchově*. Praha: Sarah, 1997. ISBN 80-902267-2-8.

SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S. *Dívej se, tvoř a povídej! (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky)*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-322-2.

SLAVÍKOVÁ, V., HAZUKOVÁ, H., SLAVÍK, J. *Výtvarné čarování (artefiletika pro předškoláky a mladší školáky)*. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2003.

ISBN 80-7290-016-1.

SLAVÍK, J. *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky 1. díl)*. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2001. ISBN:80-7290-066-8.

SLAVÍK, J., WAWROSZ, P. *Umění zážitku, zážitek umění (teorie a praxe artefiletiky 2. díl)*. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2004. ISBN:80-7290-130-3.

SLAVÍKOVÁ, V. a kol. *Tvořím, tvoříš, tvoříme*. Praha: Univerzita Karlova-Pedagogická fakulta, 2007. ISBN:978-80-7290-341-2.

Elektronické zdroje:

SLAVÍK, J. *Artefiletika– reflektivní, tvořivé a zážitkové pojetí výchovy uměním*. [on-line].
www. <http://artefiletika.kvk.zcu.cz/> , <http://artefiletika.kvk.zcu.cz/clanky/8-teorie-artefiletiky/121,122-artefiletika-reflektivni-tvorive-a-zazitkove-pojeti-vychovy-umenim>.

RESUMÉ

Bakalářská práce pojednává o výtvarných činnostech, které jsou pedagožkami mateřských škol nabízeny svěřeným dětem.

Teoretická část se zaměřuje na provázanost RVP PV s výtvarnou výchovou a současně na možné náhledy na výtvarnou výchovu a výtvarné činnosti, jejich skladbu a plánování, pro děti předškolního věku a to zejména směrem k námětům a úkolům a k výtvarným formám a technikám výtvarných činností.

Praktickou část tvoří, popis způsobu řešení výzkumu, včetně cílů a metod, analýza tří inspiračních zdrojů, v nichž autoři předkládají příklady výtvarných úkolů, které jsou teoreticky nahlédnuty, analýza dokumentace z tříd pěti různých mateřských škol a analýza rozhovorů s pedagožkami těchto škol. Z těchto analýz je provedena komparace a jsou shrnuty výsledky šetření.

SUMMARY

The thesis discusses the creative activities offered by teachers in the kindergartens to entrusted children.

The theoretical part focuses on interdependence of “RVP PV” with art education and also on possible views on art education and creative activities, their composition and planning for preschool children, and especially in terms of themes, tasks, artistic forms and techniques of creative activities.

The practical part includes the description of the research design, including its objectives and methods, the analysis of three sources of inspiration in which the authors present examples of artistic tasks from the theoretical point of view, the analysis of documentation from five different kindergartens and the analysis of interviews with teachers from these schools. Based on these analyses the comparison is made and the results of the research summarized.

Klíčová slova: výtvarná výchova, mateřská škola, výzkum, výtvarné činnosti

Key words: art lesson, nursery school, research, applied arts activity